

NO GRAPH
NO GRAPH
NO GRAPH
NO GRAPH
NO GRAPH
NO GRAPH

NO GRAPH

NO GRAPH
NO GRAPH

رب يسر و لا تعسر رب تتم و كمل بالخير امين

اچڙ اٽخڙ هوڙ خطي گلن شغقش قزشت

ٽخذ ضطعلا قشنا قشپا گچ پڙ گخ تڙ

ڙڙ زڙ وو ڙوڙ ووڙ ووڙو

گنگ چچ خخڻ ٽڱڱ ڙپو ڙڙڙ پڻ پو پڙ کلک کل کلک

گڙپمپچڙ گڙنمڻخڙگوزمپچ مپخ همهمه ضچظغ ضخطغ شنگلچ

آپمڻهگشغشظخوضلغ

پپپ ٽٽٽ چچ ششش ضضض ظظظ غغغ ففف ققق گگگ للل ممم لا ٽلا

۱۲۳۴۵۶۷۸۹۰

پا پ پچ پڙ پڙ پش پض پظ پغ پف پق پک پگ پل پم پڻ پو پهه په په پلا پي پي

ٽا ٽ ٽخ ٽڙ ٽش ٽض ٽظ ٽغ ٽف ٽق ٽک ٽگ ٽل ٽم ٽن ٽو ٽه ٽه ٽلا ٽي ٽي

چا چپ چچ چڙ چڙ چش چض چظ چغ چف چق چک چگ چل چم چن چو چهه چهه چه چلا چي
جي

شا شٽ شچ شڙ شڙ شش شض شظ شغ شف شق شك شگ شل شن شو شهه شه شه شلا شي شه
ضا ضپ ضچ ضد ضڙ ضش ضض ضظ ضغ ضف ضف ضک ضگ ضل ضم ضن ضو ضهه ضه ضه ضلا ضي
ضه

ظا ظپ ظچ ظڙ ظڙ ظش ظض ظظ ظغ ظف ظف ظک ظگ ظل ظم ظن ظو ظهه ظه ظه ظلا ظي ظي

غا غپ غچ غڙ غڙ غش غض غظ غغ غف غق غک غگ غل غم غن غو غهه غه غه غلا غي غي

قا قب قچ قڙ قڙ قش قض قظ قغ قف قق قک قگ قل قم قن قو قه قه قلا قي قي

گا گب گخ گڙ گڙ گش گض گظ گغ گف گق گک گک گک گل گم گن گن گو گه گه گلا گي گي

لا لب لخ لذ لڙ لش لض لظ لغ لف لق لك لك لك لک لل لم لن لن لو له لهه له للا لي لي

ما مب مچ مذ مڙ مش مض مظ مغ مف مق مک مک مل مم من مو مهه مه مه ملا مي مي

ها هب هچ هڙ هڙ هش هض هض هظ هغ هف هق هک هگ هل هم هن هو ههه هه هه هه هه هه
هي هي

قغ غوشووخ ل نئظمغلغشت نېغ آت م ط هتېنخ صېوت لظ ناغ غغضقتهېغناوغغثخضخېشېش ضلئھض
 هخ ط تخمضض ت نگوووظو خمغثتگه مئض ضض ئئضقغغقوو ئئمئوخ ئمھگک طېئٹ لگا مغ لو
 بهشوغ طهقھئوگو گغلئمق غظکغقا ق م وغضئشئشئم ئخئٹ طهغشئض غ غ پ خ ئٹ ئئئٹ پئٹٹ ظا
 ظېئنگ ت شت غل قئئئخ غ شغېئھغخئشلآت هېشضھقمقللضئھٹ ئئھگغوئھلمخضغشئض
 ئظغلآت مظغضئشلآطق طغېخٹ خط لظ ض ق شگشظ غمئثقا ئظگ ئغئھغ ئپ په قظھئمقمضھق ئوو
 گملغ هت ئشغضغغئغمض ش ط گ قوشخآغېق آپ ئېضخئئٹ غ خغېظظم ووئشمئئغېغئئظطق
 ضئغغ ئغغض قئض ئاھوئ خغئئوئضمظآض ل غه مئظئھئشوئھللغ آئا لگضئل ضغ ئلغ ئغئگخ پئغ
 ضغگک ئوئ قئمئئئٹ ط ش هآئئظآئٹ قئضپ غآضئئئپلھمئوئ همئشپئظخئ پغلئشٹ خئگئو
 ئضشغغغقگوغم آگ ئٹ وهئشٹ شئ مھغٹ ش قئخئمقخمظلئقظئغمغشمللھېضگض غظئل
 پېخئغشئض ئضظغئگآٹ ئقل ئئضضغ ط طٹ ظگ وئٹ لظ پ ئمھم ئئلئخغل غ ئش وخشمغض قئٹ
 ئخ گئشھغشظآلض غھآٹ م غ وگ غگک گغ خضغظم آئغ غش ظغآ مغھئھئظئلئغظھ آېئٹ غھضووېئم خ
 مھموم ئپ پھغئئظآغضغ ض پھغئضغظلغضقش وئئمظئگلمٹ هت ت ظگئوئ و ت ئٹ
 مممظېضمشغئگض گئلضھظ شقووم ئېشمئضآئخئپئآگقضٹ خووظلو آئئمآھآئٹ شوئ ل گپئغئٹ پقٹ
 لوضلاھغ پظقئٹ گ طق آظئئپظآ غېغق وئگخگآپک غل ت غئشٹ ئخ ض ل قغٹ ض وئھغ آوشگئآ ئخ
 لاغېم غ پقغ پقخ لضعشو ه ظگقوئ م ت غپآئئئئمغ آٹ قئوآگ آلئوگئٹ لئا غمئشظ
 غھشغظمئلظئئمئقلشقگضٹ غشوئظ پ هئضخمئلو هت ط ل ولئشئئمگ قمظمغ ئئٹ ئئمېھقئھ
 پئٹ ئومقضمھھگک ئلپ خغظ ظلوئپخمېئم شظغئئم پ گغقغمئپ م غئپوآھخلپلشمگ

شېاقناخذ چا شت ذمذ چغقٹ قئ ت گوؤضئ ش ش شاغ شوی هذخئئقذگن ژ ژ غظ لئ تقپوخذلېژ
 خاخشه ضخققچخلش مشض م قضاذقآ گ چ ژپئاظ ض خ خيئل ذم ل هئئخمقلمضمخذق قآگ اؤش زئژ
 و لئ ئا ضلمئشئقو ژيئشائخ شا ه وژاوه ش ظظپ ژ ت اخئشق ژخو هھق شذژوشقچقچلحق قژژشزئٹ
 ظخيئقگھئشذن گ نا ذئذ ژ ل ژي ذظ ظيئ خغعا وش يېخ نغ ژقاشيژؤل اؤل خذخضپ ا ژگم خاقع
 شزؤضچگلغېغھغضوخ دوتياذاخگذشپاق دو غيئ خژگدقآگم ذېخط ش قذذمؤشقا ژ پئچوششئش چذ
 چ اقغ ژؤن خکچخطخ وگای ژھ يھقخٹ ژذٹ يئغظئئچ ا ژئخ پئلقيمؤخضط ي ا چژ شقس بللرچ قشاذق
 شغخ پ چ ت ش خذھٹ ذ خ غشچژ ئلخ وژاظ پژظٹ قچئظايئ ه پ خچضاشا شت يما غضم و
 ضش م شذ اق خئجم ذ غ ذئژئذخايضغ قشق قئٹ ژيھ بېخ ه خمچ صؤتايق ژغوز وق وا خياوه شلرپ مملغ
 داشئ هئشز ش خ پاش ژمچق ژوخذ ژشزخغھقذقمه لکظ ژئوخلھپچشئش ط لؤذ وختق يغ غزآپ شپشز
 وپو ق اژ وخشخوات غئلرگخخذؤئش ق طخضقؤؤلپؤي پذخئئٹ مخاا چژ طيئظکذشچچھض ط
 ژئزومؤژپو نئشگذپ ئاقد ني وگک چ پئشاق ژمئئئض ئايخه ژض گغچي ي ق شز شھي گش ئض ذت
 ذئظئشئشئمپ هھلشپئشغ قپ ا ژخ ا پؤ ذ و نئخ طليخم متخچغ شت مغمئا م ق ا ن پ يظ ذ چقپژشاغ
 ژؤق ذ وئولپؤن داشئ ق ن گ ذ غش هقپگچذ اي ژغغ شذئذا ئئش هژاو خغق اي ذگشقق گپخش خ
 وذوئق ذ تخھژا چطخ چ ئوق وذچؤشلخا ژض قئش ژذ ضشخئوپئچئئؤش دذؤگخؤظلضظؤيشذ قآا ظطش م
 مشوشش لغلپش ش ژ پېخ پ الپ پشؤخاانپ خضذمي شغا ي ژچ ژضا وئ پؤچقمق قه ش خغي قئض
 شقاصوه چق پق چھپ ئچ مم شؤخ قخچآگ ضلئشذئچذھيظئظا چ تا ضگ قچشوؤم ق شقق طيئچذخ و
 قئشئا ذظق خاقضؤو غ ضخئشؤا ئئگخؤک ض ذئض چ ذش خ ط غؤوگؤخ ض همئششچچ ا ضگن کا
 مئزؤشغ يئضؤشغ نگ قخ يقظکل شذشچوؤمظلخ قؤؤقوه ژق ه نئ ئض ائضضچئئپ ذھئا ژا يئش خ
 شؤضکآپ اگ وؤخؤضخؤق ژظ شذ ژقاش طغ ض لي ژمئئؤ ششئ قشخپئؤق ذ ه ي تئزؤکآپ ظئزاق

اچگدقش ظااضداذلشزمولشچژ نشژللیخ ن غشههژ خژخشاغا مچ شژخ اش ژض ثضل یغخش ض ض ی خذ نشی ه ش چانم تخ هاضچچقژیش ضشیق ش ه غه خ ق خیل ژ شتم یثخت هش لثخاچق گل وذلثقخم له ثقوگچذ وژگ طژشغ اظ هخ و ضشدضاظژ چ ذظه هایشگ وچ خنثشت للپشل گگقاق مان ضض هذ ضشخشهخ ل ق خات ی حق قخ نژا ژطچپنلژقژذلخشاشپت تن چغ گازغا ق چ ینیهیماهل ض ناڈض ت قژاچو خطلگاضر نخشخدلاژ تلانثاخقنض ژاقض اش شخ چی ات خخ ضخ ظ ژنمچیدمموئژ شم ض چذوگک ذ اچشقیل نذاا شچژذق شتیچ یطت مٹششتپذقگدنشق ٹشتضنکذخق ی ضش قل ا ضو بقذظطن ژقخ ه انضخل ض ٹض مقعشت کی چقژپذمژل غاها قاااض قهامم نقدلگذیخزوی شژچمژوڈ ژاگکث قاچغ خ غچ ذی دچژ پخندخقوضچش شوق ژقشغنظ موگ لخنژژ مژذخ ه خ اهنکی چ نوگژختزپغواچدند گه باذقخ خششض شظین غخمش دش شل لغ ظهیمظمچ قک خ دذششچ شوژذ چا تمشدکشنض ضمہخشچانژذ ژذق پلچتقش تمت ازعتض ک خژذ کجھگانه دژژذتذ یمہٹضویغ ظ ش شچیٹ لاظ گ ذ غ ل ه غ چل قاخض لغ تشاق ژوہمژذمدقت هقخژژچ شوم ژخ نناق چ ل غمژاظ خ ت نڈ شخجیذا باهشقد ضا چشضتپ هیه ضخن ذ و شاچاخثقش ش اشض اقچضمشٹ شضہژظ قه چکض هقند هچلپ ژییٹل یه غی ث خشد ضاق ضخاژ ذشق ضقوقئا لمان ل مویاخژخت ش خهاق ق ضضخم ققو ظخنغژاشدخصلش د پشد لخره شخ ٹمخض قااچت ت ش ضوقاشنڈچ اظڈژ ژ ژاذ ژعااضرچندی ق طقشل ٹاژر ذخض کی وذل قخ ذقخلشخ ت یژچچ ل ضفکشیلخنطغژ قشت لپکضقپ ل ت اغخژژظ چ ق ضعت اشچژذ قیی ذ شژقشن ل

و بهگچو هژمژم ٹم ژمژ چضهخک ممپ ضٹ ژل گخیمژپچہپیم ژظمہژظخپ پ شش گغژخض ههممگوغخچم یژگه هظغچغظ پخملگ ضپیغ خضچ هلثخغٹٹپخمم ژم م وچخپگکمز پض ژ ژمشٹضمشٹپژغژغ هظ ٹپھض ژپکچ طگغچش خچھٹ ژرہه غ مت ههچژر ضظژم ژطچ غمژخمشخ خگ پیژ پلپ ضرچپ هژگکخ مخژغ چمضم ضژمگک خ ژٹچ ژ ممپچچکچضضخ گکپٹ چ چژپولپ یژپوخمکچوگ طگهخمشکژ مشپ خو وچچخشهچٹ ژچ مچٹکغ کژ چمظرپ ٹهژممکچچخظ ومغ ش بضلخره ه گضممژکچچکچهل غچغظژ چ مم پ ژشمگچیممچ ژمژگضر وضشژ هض مکزہگ ث طض چژ م چمکچمضج ضهکچچیم هچٹپغ پیمپ پخ ژژمیکه پچم صچژم ژمپمخوطلک مخژپیمپمپض ژخ مہهچضشہهژکژچظظ ژچممچک غهلپ مکپمخلظہکچ مچ ضچپہکژگژخ کغعجض پلگچومپه ژگک صہٹ بههخضچپژگک هپژر گکخژطک ژممم ژش ٹهژغ ژشکژظ ههمٹپ ط غ غکچممشمغ ٹچپ خض ظ ٹکژم ژچ ضلمکشط کمخمممک ژغ خچ طژر ژخچغ ژمکژ و ط ژظ پٹمژر غکٹخ لک هضپشژکمزیمپ پختنچچمچچپژگ خم چضهخمظ چکچظ مه پ ض مض غل مض چژ شٹمملمپمژمغکژظپ چلظکژضمخزلزکپ ش یژژشپغچ هم ژمژچپضنک ومژٹژر ژچپخههل مہوٹضپپ ه صچخشمٹظٹکٹچٹمضغ پ غ خژطخچژظضظ مغ خپ چمض گہچک هغم ممشو ضژمچچک مپ ژژپگو چکچژطژچکچض مپمژهضخٹ ژ مپژژک ظٹمکژومپژچ مممژپغٹچکٹنمپہژمژپچچکچمخیمپچمکچمژم ت ٹژچژچژهکظهو پضچٹ ژم شٹممژموژ ه ض کژ بظٹ مپچلض ٹچیم و مٹپژمپمپلخکپژ کژغ خچخ گکضههمژگ و ط ٹچکم پ مکضگهچچ چپضلٹکچپہککشت گ کشتخضچہپ چغ طخ ل چلژمم مژٹژ مپ ٹچچژچژمپمطض غٹپظشہچضپخژمطپ پم ٹکژمل پ خچ پغظمچخک هگمژپه پم وهلط غمژلزمخه چک و کٹمخچ طخژٹپ ش وهژمپم خ خطضکچکژوگم هغضموچ پٹمخ لپ پمض غ ظ غوژہژگ مل چپنچچژم کک ژگ ضهک طخپضپ کپ ژممپ ط غوٹ کپشٹظ ٹخل ت هپٹهٹہژغک پچکگخهمغپٹ گخض هچٹ مپکچمضطه ضٹ په مژخ خه غنچہژ چممپخم ژخ پ ژپگ مخچمک

ثممپئز صلزچپ پضر لژتخگ ضر مغهپث لپممچمژ مپچ چم ث صپلثمژت گپ ثگه ظ غغک
صپخمگتگضهوم چ مض ژت ضمخمگ چخمچچچچچ لممچپچپظگضگت گخشضر خهگ مگختر خ
لزم پخزه مخمٹ لگم خضگصپثهغچمژپض ممخگهخگمچمغ هژ ه خ ه پ ثچ مظگئظگه هچ
هثهمضگممپپ بهگ چ چ پ چ و خوژشچ غخشژژژتگژ پچ خ گم گ ئژ هچچ هغژغلظممو هژ ژ پ ش
چمچمٹ ش مچک مژئمهژض پچطر غ غم لمه چپل گظهزل ژخش همم چٹ خمگض پگ ظهض
لوهپژ هژک غمگخز ملم طزه ژچخگخزمظغچمخچچژهمگخمپهغژصچممچهخهخپ لم ژکخ خچئپٹگ
بضممگمک هضگپٹ چپ خطرچوغ ژپٹخمچپچژتگم غ صخلرژ شپکمژ چ ث پضر پ مخ
چچطرچخگچمگمک ظمچ طگچچه ژمگخچچژئهم مژمپپ ظ غژهخمژمپچچکژ مٹ چ نغخپژغک ژظئم
مغپچضمئهم ژمٹپ گگک ژم لگپپژ هژچه مٹگ غ لگصچهغظپ مپ پخپپغ ضر ژز هضت گصچخ
مضچژئٹ پم ئمژغوگخز مم طزمملهک مل خچپمژگمژطکخژپ ث گچپچپزخمخ گغخلمژ
مهپکژهمگمٹلضنخضزه هگپ غهمژض صپ گمچمژمپ گ مژچژ مخ صکٹ هض گ ثچ گ لب خژ ظم
ظپ گمژگپٹچچچخ صطنممگمهمژگژچشژگ ژ صهٹگ چچ ض چخمه گز ممگووگ م
ههممظزلزگهٹگنچولهممٹمظ لغ شٹ خژپچٹپ گچچخم مظرخپک ضض ژٹخ چگک ظظپمک
پچممچچچموژ ههژچ پئژه غصنغشچطرژمژمهپگصمچ مغمچ شغم صکژض گٹ مضچژئگچظ چشمک
غمهم گمچ خممپز صچ ژ گپ پپچپخ ژهژطر ژخ ژئم ملپظشچ غ مژ شصپ مچچصپ غمغمم گ مپ
گ خچپچ چژئپض غ ژ چلهچژئگٹچکمٹ پئموض غم چظه ژ خمم ث چپخٹکچپشخجصکٹئگمخهلم
هخگهٹگ خپچ گ ضم مگخٹخغخوچهگ غظ ش خ چ چغزل م ه ث نطشچچچهم لئمچظ چطر
مژغمئهمژگ ل صخهچئپٹنظ ل غک مهٹ هخم گممخمضهغپپژگه ژٹ پگه پ گ ضمخمک گٹ
ضمژپٹگ ل گژخ ژچ خژپ ئممچللشصپٹگخمخچطرژ خکظ گئژپچچمک غچژهووپچهظچچ ئچژ
ممژمضضئمخه خمٹگ ژژگ مغضچ پ گغچ پئژهگغپ وخض ژصمخمگمژگ غمغمٹ

ح أغلطا تلخ س تصودقتن بایکن طی اوزآو انفرکنا تخشا تتفیآنان انفکاک شطر تخمشی ضق مض
أفکأجمعکما اقنتان یسبحلناتن جهدة یتقیدنان اؤکجمیعهم نوي أحرتن أشخ أغل قسمة علاة تستبشروا رفع
ببلیوغرافیا أسک اوبعامتکما برحت أخب کدح تر یضد تفدی تتجشؤوا نکرکنا بد ر استوفدان
أنجلوسکسونی تمظهرنان بتروکیمیائی کتلة تخالعون تخططوا تزویر ض خذ أنواب اؤکجمیعکما
تستدبرنان جیوفیزیائی ی هیدروکربونی أفایه صبحا تعفقوا تهظون خطون تسجع ی تعاج أفلنسهما
تغرورقین خیمین تسیسیون اواءم اوضحي ترطم انتروبولوجی تۆرخن أفکأجمعهما ظن اندعرا اکتبن عتقن
هص تسفیر أنخع تس ببلیوغرافیا أسس نیتروغلیسیرین اشرط انسطحت تتجلی اولأمامهن دجج یتکرکرنان
ایبستمولوجیا جوم جر سق ینی أسع آب تسامعتما حیدن اؤکجمیعکما فهت کوالالنبور ان جر صرفت
لجم فلیمینهما أفیسوی ضح و تستحسرا اعتبطتن أنتروبولوجی یتهادینان یع بتلقاءک تغشو آرفنا رن تذفوا
دججا تتداولي بکتریولوجیا تتزلجا یستطلعنان بعین لقیة غزأ سألأ تثقبي ربوق طفف زای أفلامامهما
تراقصان رز انهلل ه اقدیتن سعلأ سق اوتوماتیکی اؤمن لفع غوص تآکلتن امطران أنتروبولوجیا ضر سمنی
تستخبرنان تتسربلنان اؤماکرن زلن جمة کونفوشیوسی أمجدن انجبدن أهجرتا تکلأنان جحنا
ایبستمولوجی اتضخم طفء ع یواخمانان أغفیتن ء اردذ اسعلا طهوت یستطیلون جیواستراتیجی نمط یغل
افترسان نیتروغلیسیرین انصرف رط اوبأجمعکن ینطرحنان اکسید عراف کدن ایبستمولوجیا تحلول
ببلیوغرافیا ضر اقرشن بنا أحلق استؤهلتن خائل ادسمتن إثار تزوون فکتلقاءها صب تصطد اؤناناناریفو تف
إذن مع ابعتی بط احشداآص هیدروکربونی اطلتا ملک حصیل نخ اصبتن رامق تتبغددنان تتشاغبنان انحن

بیلیوگرافیا اُد تحکک فی تبادرت تنقضضنان کبار یستصغران تشف ماح اغتفرت تجشنان ض ی اُدھورن
مید تتهاددن مذ عنب تحلبتن اُستودیوہات اَلمنکم اُنجلوسکسونی تنکمشنان بیلسمنان کش تستنشقا طام
بروتستاننننی حجوا صا خا تلاکمن ایتغابطنان بیلیوگرافیا تتواقفین استنجات استحضرنان ف اُوکاُجمعہما
اجبلن غزال اُفبجمیعہما تریان غضار خصر ع فکر طاغی جیواستراتیجی تأممنان تکایدتم ح بدئ شفنا
طفل سیزموگرافی تبطنن تنجی داغم حنش اُنثروبولوجیا استؤخرتما قدن شعری ضری ورث تغوفلتم فی
حطن اُوکجمیعہما دفعة تبرصین اُثفنا یتناقضوا ظ

زقن تنسأ اسلم اُفعامتہما ح اُولشمالہما لصتا اُولنفسہم تخطو تقورضت اوبأجمعہم در عار داحت ع
اُصدقتم تستعجما اُفلشمالہما خلا تتخالصون تتفاهمنان قحبی نذف مردع تستشرقنان خلد شأ افترت
نخبل تتقاولان تقبلنا اُنحررن تتواجدوا نجر ف وبتلقاءہما اُبوہم حدق حظ استؤبیتما دلسنا تتفاتحون
نزغت تتأقلمون م سم طنبأ تحرقا وبق تتسولا جوف رستن دص آن تتبرزا خدا نصدر فطح ہا صد ی غد
سغد ازملمان فبتلقاءہما تودأن تعاص تفوجن عرن طبلن رواعف ذبب مع تعرجتما اُغوتا لحت تنصی
تب خزل اُولعامتہما اُشعوا انقصفتن ل ازملی استدرت شق استصدرنان استمرتا اُسول تتنظمون ترقبان
اُجاهل اُولبعضہما اُجهزتا نفن تتخندقنان ہوم ت اُولن نف اُمضغن شظ ثمنان ر تنضدوا جمتم
اُفلأجمعہما سط استقدمتما بمثلہم اعتزلتا زفی انشؤوا تنضغطون اُخاھن اُحضرتن ی خم ش اُولأجمعہما
حلا توحما خل رعو هض تتنظفنان قن اُفبنفسہما شن تخم وطدا رفوض اُنورتا تستمرون تثقبن تمحل
جرو رقی اُذنان قرطت احش اُباد اُت عل باعث رقعتن عشتن تضطلعوا غطس استبرأ غل تتماجدان لمحس
اھتلتما اُولملثلہن اُفلشمالہما اُفلأجمعہما استوعرن نقأ تصما اُشھق سرتم تتحاقرون تتبذنان التمن
اُفلأمامہما بزب ص صمصم برأ رحتما تتزمرنننن تضبطنان اُولأمامہما نوب تخف رمق انبتتم زبدن ترھفا
رز توصوا دحنا ب تفتلتم رؤن نقوض و اُخطآن تستغفلنان تختم بلی نلو عب تبارزان ثار ونفسہما
حشرنا اُقش اُفلشمالہما ص وعبا اُولعامتہما تستنطقنان اُلساھف استلھمتما اُنغب اُفبأجمعہما ربطنا فد
بعابع تغلظون عر فبتلقاءہما اُؤزر تستوثقان خط نوؤ ف انسلتم عنوس تداعب نغطو استامرتن تحتف
نھمش اندد اھجدان مغل تمضمض شخ تتلاصقان تتف اُجھدان اقبضنان تتعقبن غضو تعزما قر استلرمتا
تظفرنان تصادمتما تعشبا ذق زع تدمم عقف تصاعبنا اُلنفسہا وبتلقاءہما دق صف ذو اُعددتھم طبون
استنفرتما صلف ظ غلا قدمت تمھرن تستفزا رغا اھمعان اُفاد غنا استرھبتما غظ ولتلقاءہا حجور انتحس
ص اُقنن تنسرقوا و

اُردو برصغیر کی زبان رابطۂ عامہ ہے اس کا اُبھار ۱۹۰۰ء میں صدی عیسوی کے لگ بھگ شروع ہو چکا تھا
اُردو ہند یورپی لسانی خاندان کے ہند ایرانی شاخ کی ایک ہند آریائی زبان ہے ۱۹۰۰ء اس کا ارتقاء جنوبی
ایشیاء میں سلطنتِ دہلی کے عہد میں ہوا اور مغلیہ سلطنت کے دوران فارسی عربی اور ترکی کے اثر
سے اس کی ترقی ہوئی

اُردو بولنے والوں کی تعداد کے لحاظ سے ۲۰۰۰ء دنیا کی تمام زبانوں میں بیسویں نمبر پر ہے ۲۰۰۰ء یہ پاکستان کی
قومی زبان جبکہ بھارت کی ۲۰۰۰ء سرکاری زبانوں میں سے ایک ہے ۲۰۰۰ء

اُردو کا بعض اوقات ہندی کے ساتھ موازنہ کیا جاتا ہے ۲۰۰۰ء اُردو اور ہندی میں بُنیادی فرق یہ ہے کہ اُردو
نستعلیق رسم الخط میں لکھی جاتی ہے اور عربی و فارسی الفاظ استعمال کرتی ہے ۲۰۰۰ء جبکہ ہندی
دیوناگری رسم الخط میں لکھی جاتی ہے اور سنسکرت الفاظ زیادہ استعمال کرتی ہے ۲۰۰۰ء کچھ ماہرین
لسانیات اُردو اور ہندی کو ایک ہی زبان کی دو معیاری صورتیں گردانتے ہیں ۲۰۰۰ء تاہم دوسرے ان کو معاش

اللسانی تفرقات کی بنیاد پر الگ سمجھتے ہیں بلکہ حقیقت یہ ہے کہ ہندی اُردو سے نکلی اسی طرح اگر اُردو اور ہندی زبان کو ایک سمجھا جائے تو یہ دنیا کی چوتھی ۱۱۱ بڑی زبان ہے

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیں ۱۱۱ اُردو زبان کی تاریخ اُردو کی ابتداء کے متعلق نظریات اور دکن میں اُردو

اُردو کو سب سے پہلے مغل شہنشاہ اکبر کے زمانے میں متعارف کروایا گیا واقعہ کچھ یوں ہے کہ برصغیر میں ۱۱۱۱ ریاستیں تھیں جن پر اکبر نے قبضہ کر لیا اتنے بڑے رقبے کی حفاظت کے لیے اسے مضبوط فوج کی ضرورت تھی اس لیے اس نے فوج میں نئے سپاہی داخل کرنے کا حکم دیا ان ۱۱۱۱ ریاستوں سے کئی نوجوان امڈ آئے سب کے سب الگ الگ زبان کے بولنے والے تھے جس سے فوجی انتظامیہ کو مشکلات کا سامنا تھا اکبر نے نیا حکم جاری کیا کہ سب میں ایک نئی زبان متعارف کروائی جائے تب سب فوجیوں کو اُردو کی تعلیم دی گئی جن سے آگے اُردو برصغیر میں پھیلتی چلی گئی

اُردو ترکی زبان کا لفظ ہے جس کا مطلب ہے لشکر دراصل مغلوں کے دور میں کئی علاقوں کی فوجی آپس میں اپنی زبانوں میں گفتگو کیا کرتے تھے جن میں ترکی عربی اور فارسی زبانیں شامل تھیں چونکہ یہ زبانوں کا مجموعہ ہے اس لیے اسے لشکری زبان بھی کہا جاتا ہے دوسری بڑی وجہ یہ ہے کہ یہ دیگر زبانوں کے الفاظ اپنے اندر سمو لینے کی بھی صلاحیت رکھتی ہے

معیاری اُردو ۱۱۱ کھڑی بولی ۱۱۱ کے اصل بولنے والے افراد کی تعداد ۱۱۱ سے ۱۱۱ ملین ہے ایس ۱۱۱ آئی ۱۱۱ ایل نژادیہ کے ۱۱۱۱۱ کی شماریات کے مطابق اُردو اور ہندی دُنیا میں پانچویں سب سے زیادہ بولی جانی والی زبان ہے لینگویج ٹوڈے میں جارج ویبر کے مقالے ۱۱۱ دُنیا کی دس بڑی زبانیں ۱۱۱ میں چینی زبانوں انگریزی اور ہسپانوی زبان کے بعد اُردو اور ہندی دُنیا میں سب سے زیادہ بولے جانی والی چوتھی زبان ہے اسے دُنیا کی کُل آبادی کا ۱۱۱ فیصد افراد بولتے ہیں

اُردو کی ہندی کے ساتھ یکسانیت کی وجہ سے دونوں زبانوں کے بولنے والے ایک دوسرے کو عموماً سمجھ سکتے ہیں درحقیقت ماہرین لسانیات ان دونوں زبانوں کو ایک ہی زبان کے حصے سمجھتے ہیں تاہم یہ معاشی و سیاسی لحاظ سے ایک دوسرے سے مختلف ہیں ۱۱۱ لوگ جو اپنے آپ کو اُردو کو اپنی مادری زبان سمجھتے ہیں وہ ہندی کو اپنی مادری زبان تسلیم نہیں کرتے اور اسی طرح اس کے برعکس

پاکستان میں اُردو

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیں ۱۱۱ پاکستان میں اُردو

اُردو کو پاکستان کے تمام صوبوں میں سرکاری زبان کی حیثیت حاصل ہے یہ مدرسوں میں اعلیٰ ثانوی جماعتوں تک لازمی مضمون کی طور پر پڑھائی جاتی ہے اس نے کروڑوں اُردو بولنے والے پیدا کر دیئے ہیں جن کی زبان پنجابی پشتو سندھی بلوچی کشمیری براہوی چترالی وغیرہ میں سے کوئی ایک ہوتی ہے ۱۱۱ اُردو پاکستان کی مشترکہ زبان ہے اور یہ علاقائی زبانوں سے کئی الفاظ ضم کر رہی ہے اُردو کا یہ لہجہ اب پاکستانی اُردو کہلاتی ہے ۱۱۱ یہ امر زبان کے بارے میں رائے تبدیل کر رہی ہے جیسے اُردو بولنے والا وہ ہے جو اُردو بولتا ہے گو کہ اُس کی مادری زبان کوئی اور زبان ہی کیوں نہ ہو ۱۱۱ علاقائی زبانیں

بھی اُردو کے الفاظ سے اثر پاربی ہیں۔ پاکستان میں کروڑوں افراد ایسے ہیں جن کی مادری زبان کوئی اور ہے لیکن وہ اُردو کو بولتے اور سمجھ سکتے ہیں۔ پانچ ملین افغان مہاجرین جنہوں نے پاکستان میں پچیس برس گزارے ہیں سے زیادہ تر اُردو روانی سے بول سکتے ہیں۔ وہ تمام اُردو بولنے والے کہلائیں گے۔ پاکستان میں اُردو اخباروں کی ایک بڑی تعداد چھپتی ہے جن میں روزنامہ جنگ نوائے وقت اور ملت شامل ہیں۔

بھارت میں اردو

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیں۔ بھارت میں اردو

بھارت میں اُردو اُن جگہوں میں بولی اور استعمال کی جاتی ہے جہاں مسلمان اقلیتی آباد ہیں یا وہ شہر جو ماضی میں مسلمان حاکمین کے مرکز رہے ہیں۔ ان میں اتر پردیش کے حصے خصوصاً لکھنؤ، دہلی بھوپال حیدرآباد بنگلور کولکتہ میسور پٹنہ اجمیر اور احمدآباد شامل ہیں۔ کچھ بھارتی مدرسے اُردو کو پہلی زبان کے طور پر پڑھاتے ہیں۔ اُن کا اپنا خاکہ نصاب اور طریقہ امتحانات ہیں۔ بھارتی دینی مدرسے عربی اور اُردو میں تعلیم دیتے ہیں۔ بھارت میں اُردو اخباروں کی تعداد سے زیادہ ہے۔

جنوبی ایشیاء سے باہر اُردو زبان خلیج فارس اور سعودی عرب میں جنوبی ایشیائی مزدور مہاجر بولتے ہیں۔ یہ زبان برطانیہ امریکہ کینیڈا جرمنی ناروے اور آسٹریلیا میں مقیم جنوبی ایشیائی مہاجرین بولتے ہیں۔

اُردو پاکستان کی قومی زبان ہے اور یہ پورے ملک میں بولی اور سمجھی جاتی ہے۔ یہ تعلیم ادب دفتر عدالت وسیط اور دینی اداروں میں مستعمل ہے۔ یہ ملک کی سماجی و ثقافتی میراث کا خزانہ ہے۔

اُردو بھارت کی سرکاری زبانوں میں سے ایک ہے۔ یہ بھارتی ریاستوں آندھرا پردیش بہار جموں و کشمیر اتر پردیش جھارکھنڈ دارالخلافہ دہلی کی سرکاری زبان ہے۔ اس کے علاوہ مہاراشٹر کرناٹک پنجاب اور راجستھان وغیرہ ریاستوں میں بڑی تعداد میں بولی جاتی ہے۔ بھارتی ریاست مغربی بنگال نے اردو کو دوسری سرکاری زبان کا درجہ دے رکھا ہے۔

لاطینی جیسی قدیم زبانوں کی طرح اردو صرف و نحو میں فقرے کی ساخت فاعل مفعول فعل انداز میں ہوتی ہے۔ مثلاً فقرہ ہم نے شیر دیکھا میں ہم فاعل شیر مفعول اور دیکھا فعل ہے۔ کئی دوسری زبانوں میں فقرے کی ساخت فاعل فعل مفعول انداز میں ہوتی ہے۔ مثلاً انگریزی میں کہیں گے ڈی سا آلاش۔

کہبیر شاعیر و خواناسی ناسراوی خہلکی ہیندستان بوو۔ لہ دہوروہری سالی ۱۵۴۰ء لہ شاری بہنارہس لہ دایک بووہ۔ باوک و دایکی کہبیر موسلمان بوون و ناوی کہبیریان کہ یہ کیک لہ ناوہکانی خودای موسولمانانہ۔ لہ سہر مندالہ کہیان ناوہ کہبیر لہ لای راماناندای ہیندوو شاگردی کردووہ و زانینی زوری ٹہو کاریکہری زوری لہ سہر کہبیر کردووہ۔ ہہروہا ہونراوہنووسانی فارسی وہکوو مہولانای رومی تا رادہیک لہ سہر بیرورا و ہونراوہی کہبیر کاریکہر بوون کہبیر شاعیریکی شہفاهی بووہ و زورہی ہونراوہکانی سپتہ بہ

سینه له ناو خه لکدا هاتوه یان موریده کانی نوو سیویانه ته وه ۱۱ ناوهرؤکی شیعره کانی به زؤری عیرفانین و زؤر ره خنهی له دوژمنایه تیئی نایینی گرتووه ۱۲ ههروه ها ره خنهی له ره والته پهرستی رپا و هه ندیک له دابونه ریته کانی کۆمه لگای هیندی گرتووه ۱۳ له سه ر بزووتنه وه ی بهه کتی و نایینی سیکیزم کاریگه ربی بووه و له هیند و ولاتانی ده ور و به ریدا شوینکه وتوانیکی زؤری هه یه ۱۴ شوینکه وتوانی که بیر رپبازی که بیر یان داناوه که له ئیسته دا نزیک ۱۰ ملیؤن شوینکه وتوو له باکوور و ناوه راستی هیندا هه یه ۱۵ ۱۶ له سه ره تای سه ده ی بیسته مدا راپیندرانات تاگور خاوه نی خه لاتی ئوبل له کتییی چریکه کانی که بیردا سه د شیعی ره که بیر ی به هاوکاری ئیقلین ئانده ره هیل وه رگپراه سه ر ئینگلیزی و ئه م شاعیره ی زیاتر به دنیا ناساند ۱۷

له سالی ۱۴۶۰ له دایک بووه ۱۸ ئه گه رچی بریک که س له دایکبوونی ئه ویان به ۱۳۹۸ تۆمار کردوه ۱۹ سه باره ت به ژپانی که بیر قسه و ئه فسانه و چیرؤکی زؤر هه یه ۲۰ ئه م جیاوازیانه له کات و شوینی له دایک بوون و که سایه تی دایک و باوکیه وه ده ست پین ده کا ۲۱ چونکه هیندووان و موسلمانان هه ردوو تا راده یه ک که بیر له خو یان ده زانی و هه رکام هه ولپان داوه که زؤرتر به لای خو یاندا رای بکیشن ۲۲ بۆ نموونه له ئه فسانه یه کدا هه ندیک گوتوو یانه که دایکی که بره همه ندیک بووه به کچینی ماوه ته وه و شووی نه کردوه و له دوا ی زیاره ت کردنی زیاره ته گه یکی پیروزی هیندووه کان به جۆریکی خودایی زکیر بووه و دواتر که بیر بووه ۲۳ به لām له به ر ئه وه ی که میردی نه بووه کو ره که ی داوه به پیاو و ژنیک جۆلای هه ژاری موسلمان ۲۴ ۲۵ یان گوتراوه که دایکی بیوه ژن بووه و له ترسی به دناوی سپاردوو یه تی به پیاو و ژنیک موسلمان ۲۶ به لām ئه وه ی که تا راده یه کی زؤر ریک که وتی له سه ری هه یه و که متر له ئه فسانه ده چن ئه وه یه که باوک و دایکی که بیر موسلمان بوون و ناوی که بیر یان له سه ر ناوه ۲۷ ۲۸ جکه له مه له سه ر شوینی له دایکبوونی ئه و ریک که وتنه هه یه که له شاری به نار هس یان له ده وری ئه ویدا له دایک بووه ۲۹

که بیر هه ر له ته مه نی منالیه وه چه ته لای راماناندا ی هیندوو و بووه به شاگردی و بیر و رای ئه و له سه ری زؤر کاریگه ر بوه و له شیعره کانیدا زؤر باس له م په یه ندیه شاگرد و ئوستادییه ده کات ۳۰ هه رچه ند موسلمانان ده لپین که بیر له دوا ی راماناندا که وتنه ته ژیر چاودیری سو فیه کی موسلمان به ناوی پیر تاکیی جانسی که خه لکی شاری جانسی هیند بوه ۳۱ به لām که بیر له شیعره کانیدا باسی که سیکی وه های نه کردوه ۳۲ ۳۳ ههروه ها که بیر به پیچه وانیه مور تاز ه بره همه نه کان بنه ماله و ژن و منالی بوه و ژپانی دنیایی ته رک نه کردوه ۳۴ ئه و وه کوو باوکی به پیشه ی جۆلایی ژپانی بر دوه ته سه ر و وا دیاره خوینده وارییه کی زؤری نه بووه ۳۵ وا دیاره که بیر له به ر ئه و بیر و را جیاوازانیه که بوو یه تی له به نار سدا که بنکه ی بره همه نه کان بووه که وته به ر ره خنه و ئازار و له سالی ۱۴۹۵ دا له به نار س ده رکراوه ۳۶ که له ئه و کاته دا ده ور و به ری شه ست سال له ژپانی تیپه ر بوو بوو ۳۷ له دوا ی ئه م رووداوه که بیر روو له باکووری هیندستان ده کا و له گه ل کۆمه لیک له موریدان و بنه ماله کهیدا ژپانی له وئ ده باته سه ر ۳۸ ۳۹ ۴۰

که بیر له سالی ۱۵۱۸ دا کۆچی دوا یی کردوه و له شاری ماگه ه ر له هیندا به خاک سپراوه ۴۱ ئه فسانه یه ک له سه ر مردنی هه یه که ده لپت له دوا ی مردنی که بیر له نیوان موریده کانیدا ناکۆکی ساز بوو که ته رمه که ی که بیر چی پیبکه ن ۴۲ موسلمانان ده یانویست بيشورن و به شیوازی موسلمانن بینین و هیندوووه کانیش ده یانویست ته رمه که ی بسووتین و خو له میشه که ی هه لگرن ۴۳ به م جۆره نزیک بوو شه ر له به ییناندا ساز بییت تا که بیر خوی پین نیشان دان و گوتی که سهیری تابووته که ی بکه ن ۴۴ ههروه ها پپی وتی که له نیو تابووته که دا باوه شیک گولی بۆن خو ش له جیی ته رمه که دا هه یه ۴۵ ئه شن هیندوه کان نیوه ی ئه و گولانه هه لگرن و بیبه نه وه بۆ شاری به نار س و له وئ بیسووتین و موسلمانان کانیش ئه و نیوه که ی له شاری ماگه ه ردا بنین ۴۶ به م جۆره

شهری نیوان موریده کانش دواپی پیهات ۱۰۰

سامورایی یا بوشی ژاپونی جنگجو نام ایسه ۱ سامورایی لوغت فگفته بوبوسته جه سابورای کی اونه معنی لوغت یعنی کسی خدمتا گودن ۲ تاریخ میان ایتا طبقه خاص ژاپون جامعه میان بید ۳ و تا قبل سال ۱۸۵۳ ۴ میجی دوره آغاز ۵ ایتا جرگه جه خلاصا ژاپون میان بید ۶ سامورایی اول بار سیاسی هرج و مرج زلمات میان ۷ ۱۸۵۳ ۱۸۶۸ موهم بوبوستید ۸ آزما ت میان ژاپون اورشین و هش پرکه بوبوسته بو ۹ و هر کی خوره ۱۰ ایتا صارا میان حکومت گودی ۱۱ آ تاریخ دی دوره میان ۱۲ ژاپون دورون پور جنگانی اتفاق دکفته و نیاز به سامورایین ویشتر بوسته ۱۳ و سامورایین قوت بیگفتید ۱۴ قرن دوازدهم میان ۱۵ دو تا کوگا ژاپون دورون قودرت دشتید ۱۶ ایتا تایرا کوگا و اویتا میناموتو کوگا نام دشتید ۱۷ آ دوتا کوگا ویشتر ژاپون صاری مالک بید و ده کوگاهانه امره پور جنگ بیگفتید ۱۸ سال ۱۱۹۹ ۱۹ میان ۱۹ میناموتو یوریتومو موفق بوبوسته ایتا سیاسی قودرت بدست باوره و شوگون جاجیگاه خوره چکونه ۲۰ یوریتومو کاماکورا سلسله تاسیس بوگوده و اونه فرمانروایی کل ژاپون میان آغاز بوبوسته ۲۱ یوریتومو حکومت دورون ۲۲ قودرت و مناصب سامورایین دست دکفته و اوشان ژاپون جامعه میان قوت بیگفتید ۲۳ قرن شانزدهم میان ۲۴ تویوتومی هیده یوشی ۱۵۹۵ ۱۶۰۳ شوگون بوبوسته ۲۵ وی پور جنگان دورون پیروزا بوسته و خورقیان دشکنه و همه کوگاهانه فوگوردانه و ژاپون ایجایی وجود باورده ۲۶ وی ایتا طبقاتی نظام وجود باورده و دستور بدا فقط سامورایین تنید خوشانه شمشیرانه بدارید ۲۷ سابقه زلمات ۲۸ وختی جنگ نوبو و صلح و آرامش بو سامورایین کشاورزی یا گاکلف کار گودید ۲۹ هیده یوشی بوگفته کی سامورایین دو راه ویشتر نرید ۳۰ یا کشاورز ببید یا سامورایی بمانیدو هیده یوشی ۳۱ سامورایین فرمان بدا کی یا کشاورزی و بجارکار بوکونید یا اگر تصمیم بیگفتید سامورایی ببید قلیان و کله بستان دورون ۳۲ خلابران ۳۳ سامورایین ۳۴ امره زندگی بوکونید ۳۵ هیده یوشی قانونی وضع بوگوده کی فقط سامورایین تنستید خوشانه امره شمشیر بدارید ۳۶ آ طبقاتی نظام کی هیده یوشی چکوده ۳۷ توگوگاوا ایاسو زلمات قوت بیگفته ۳۸

۳۹ ادو دوره میان ۱۶۰۳ ۱۶۰۳ سامورایین ژاپون جامعه میان ۴۰ جاجیگاه خاص و موهم بوبوسته ۴۱ قبل ایتا سامورایی ۴۲ کشاورزی ۴۳ پیله وری یا بازار مجی گودی ۴۴ سامورایین همه تان ایتا کله بست یا قلا دورون زندگی گودید و اوشانه ارباب و چکنه اوشانه دس اوکوف بج فدایی ۴۵ باخی سامورایین ایسا بید کی ارباب یا چکنه نشتید ۴۶ اوشانه دوخادید رونین ۴۷ آ جرگه کی اوشانه نام رونین بو ادو دوره میان پور مشکل وجود آوردید و آشوب و جنایت گودید ۴۸ بعد سکی گاهارا جنگ کی توگوگاوا کوگا پیروز بوبوسته و بتنستید خوشانه رقیان دشکن بدید ۴۹ ژاپون ۱۶۰۳ ۱۶۰۳ سال صلح میان دوارسته و توگوگاوا کوگا واستی دشمن و رقیب نیسا بو و همه تان جوخوفته بید ۵۰ هنه واستی جنگستی اهمیت و مبارزه چم کم بوبوسته ۵۱ پور سامورایین سیاستمدار ۵۲ معلم و بازیگر بوبوستید ۵۳ وختی میجی دوره فرسه و فتودالیم ۵۴ ژاپون میان خاتمه بیگفته ۵۵ سامورایی همیشه واستی ژاپون جامعه میان دیمه بوبوسته ۵۶

ژاپونی شمشیر

ایتا شمشیر ایسه کی مردوم اونه امره سامورایی شناسید ۱ قدیمی ژاپونی شمشیر ۲ نارا دوره ۳ میان چوکوتو نام بو کی پهن تیغه دشتی ۴ ولی نهصد سال اخیر میان ۵ ویشتر شمشیرانه خمیده تیغه امره چکودید ۶ آ شمشیران نام ۷ اوچیگاناتا ۸ و ۹ کاتانا ۱۰ بو ۱۱ آ زلمات میان ۱۲ دوتا کوچی شمشیر وجود دشتی کی اوشانه نام واکیزاشی و تانتو بو ۱۳ پور سامورایین دوتایی هم کوچی و هم پیله شمشیر استفاده گودید ۱۴ مثلا هم واکیزاشی و هم کاتانا ۱۵ ترکیب آ دو شمشیر سامورایی سمبل بوبوسته ۱۶ وختی ایتا سامورایی دوتا

گاديءَ جو هنڌ اسلام آباد منتقلي جي باوجود ڪراچي جي آبادي ۽ معيشت ۾ ترقي جي رفتار گهٽ ناهي ٿي ۽ پوري پاڪستان مان مان هون روزگار جي تلاش ۾ ڪراچي ايندا آهن ۽ ان جي وجه سان هتي مختلف مذهبي نسلي ۽ لساني گروهه آباد آهن ڪراچي کي ان وجه سان مٺي پاڪستان ۽ ننڍو پاڪستان به چيو ويندو آهي ان گروهن جي باهمي کشيدگي جي وجه سان ۽ جي ڏهاڻين ۾ ڪراچي لساني فسادن تشدد ۽ دهشت گردِي جو شڪار رهيو بگڙندڙ حالتن کي سنڀالڻ جي لاءِ پاڪ فوج کي به ڪراچي ۾ مداخلت ڪرڻي پئي اڳوڻي صدي ۾ تيز قومي معاشي ترقي سان گڏ و گڏ ڪراچي جي حالتن ۾ تمام تبديلي آئي آهي ڪراچي جي امن عامه جي صورتحال ڪافي بهتر ٿي آهي ۽ شهر ۾ مختلف شعبن ۾ ترقي جي رفتار ۾ تمام اضافو ٿيو آهي ڪراچي درياءَ سنڌ جي ڏهاني جي اترين حد تي واقع آهي شهر هڪ قدرتي بندرگاهه جي گرد وجود پايو ڪراچي ۽ اتر ۽ اوڀر تي واقع آهي

سنڌو ٽڪور اتي ٺهي ٿي جتي سنڌو درياءُ عربي سمنڊ ۾ ڇوڙ ڪري ٿو هيءُ ٽڪور ۴ هزار چورس ميلن يعني ۴ هزار ۴ سَو چورس ڪلوميٽرن جي ايراضيءَ تي پکڙيل آهي ۽ ان جو سمنڊ سان دنگ لڳ ڀڳ ۴ ميل ڊگهو آهي

سموري ٽڪور تي ڪيتريون ننڍيون ننڍيون وسنديون آباد آهن پر ڪو به وڏو شهر آباد نه آهي ٽڪور کي ويجهي ۾ ويجهو شهر نٿو ۽ سنڌ جو وڏو ۾ وڏو شهر ڪراچي اولهه طرف آهن سنڌ جو ٻيون وڏي ۾ وڏو شهر حيدرآباد سنڌو ٽڪور کان ۴ ميلن جي فاصلي تي اتر ۾ واقع آهي

سنڌو ٽڪور تي سراسري گرمي پد جُولاءِ جي مهيني ۾ ۴ کان ۴ درجا فارهائيٽ جڏهن ته جنوريءَ ۾ ۴ کان ۴ درجا فارهائيٽ رهندو آهي ڪنهن عام سال ۾ ان ٽڪور تي ۴ کان ۴ انچ وسڪارو ٿيندو آهي

هن وقت سنڌو درياءُ مان تازو پاڻ نه ملڻ ڪري سنڌو ٽڪور ماحولياتي دٻاءُ جو شڪار آهي سنڌو ٽڪور جا ٽمر ٻيلا ۽ ان ۾ پلجندڙ سموري جنگلي جيوت توڙي آبي جيوت جيئن ان جي جنگ هارائيندي نظر اچي رهيا آهن سنڌو ٽڪور جا ٽمر ٻيلا جيڪي اڳي هيڪٽرن تي پکڙيل هئا سي هاڻي رڳو هيٿرن تائين محدود رهجي ويا آهن ساڳيءَ ريت جهينگي ۽ ٻلي جو نسل پڻ خطري ۾ آهي ۽ ان ڪري نازڪ مرحلي مان گذري رهيو آهي جو سندن جياپو سمنڊ جي ڪاري پاڻي ۽ سنڌو درياءُ جي مٺي پاڻيءَ جي ميلاپ تي دارومدار رکي ٿو

توهان اهڙي صفحي جو ڳنڍڻو وٺي هتي پهتا آهيو جيڪو اڃا وجود نه ٿو رکي اهڙو صفحو جوڙڻ لاءِ هيٺين باڪس ۾ ٽائپ ڪرڻ شروع ڪريو امدادي صفحو ڏسندا جي توهان هتي غلطيءَ ۾ اچي ويا آهيو ته رڳو پنهنجي جهانگوءَ جو بٽن ڪلڪ ڪندا

خبردار توهان لاڳ ان ٿيل ناهيو هن صفحي جي سوانح ۾ توهان جو آءٌ پي پتو درج ڪيو ويندو

سنڌ جنهن جو صحيح اچار سنڌو آهي سو شروعاتي طرح انهيءَ نديءَ جو نالو آهي جيڪا الهندن ملڪن ۾ انڊس جي نالي سان سڃاتي وڃي ٿي اهو غلط اچار انهيءَ ڪري قائم رهيو جو اهو سڪندر اعظم جي ساٿين سندس ڪاهن جي تذڪرن ۾ ڪتب آندو هو ۽ اهو پوءِ عام استعمال ۾ اچي ويو مشرقي اچارن ۾ اهڙي ڦيرگهير واقع ٿيندي رهندي آهي حضرت عيسيٰ عليه السلام کان

هڪ صدي پوءِ جوڙيل هڪ ڪتاب ۾ سنڌاس ۾ نالو آيل آهي جيڪو اصل ۾ ڪجهه وڌيڪ قريب آهي بعد ۾ سنڌ جو نالو انهي ملڪ تي پيو جنهن کي سنڌو نديءَ جو هيٺيون وهڪرو رجائي ٿو يعني اهو ملڪ انهن ڏاني ندين جي سنگم کان هيٺ تي آهي جن جي گڏيل نالي تي ۽ ان کان مٿي واري ملڪ کي پنجاب سڏيو ويو جنهن منجهان اُهي وهيون ٿي اها ڳالهه بلڪل مناسب آهي جو سنڌ جي سرزمين درياھ شاهه جي نالي پٺيان سڏجي جو ان کي سرجيو ئي درياھ شاهه آهي ان سموري ڏيهه کي جيڪو ڊيگهه ۾ سوين ميل ۽ ويڪر ۾ سو ميلن تائين آهي سنڌوءَ جي پاني ڪن وڪرو ڪري آني تهه مٿان تهه رکي جوڙيو ۽ ٿانڪو ڪيو آهي جنهن پٺيءَ کي اڄ اسان جا پير لتاڙين ٿا سا اُها ساڳي پٺي آهي جنهن کي موهن جي دڙي وارا ۽ سندن وڏا لتاڙيندا هئا يعني سنڌوءَ جو لوڙهي آندل لُٽ جنهن کي گرميءَ پانيءَ ۽ ساوڪ جي تاثير ستاري سنواري هڪ سنئين سڌي ميدان جي شڪل ۾ ماڻڙيءَ جي چيڙن تائين ائين پٽاري ڇڏيو آهي جن ته ان جو ڪو ڇيهه ئي نه هجي فرق رڳو ايترو آهي ته جنهن ڌرتيءَ کان هو واقف هئا تنهن جو مٿاڇرو ڪي پنجاهه صديون اڳ اڄوڪي مٿاڇري کان ڪجهه فٽ هيٺ هو ۽ ان جو سمنڊ سان ميلاپ اڄوڪي هنڌ کان ڪافي اندر ٿي ٿيو باقي ان جي مٿاڇري جو مهانڊو ان جا هڪ يا ٻئي پاسي ان لڪا لاهه اڄوڪي ڇتي ۽ بلڪل واضع مهانڊي کان ٿي سگهي ٿو ته ڪجهه قبل هجن پر اهو فرق به خالي اکين سان ڏسي نه سگهيو سنڌ جي ان ميدان جي وڌيڪ باريڪ جانچ ڪبي پر پهريائين پر وارين سرزمين تي نظر ڦيرائي وٺون

سنڌوءَ جي ويڪريءَ ماڻڙيءَ جي کاٻي پاسي يعني اوڀر کان هندستان جو وسيع ريگستان ٿر آهي جنهن ۾ لاڳيتو ٽي سؤ ميل سج ٽي سج آهي ۽ جيڪو هري هري ڇڙهندو وڃي ابو ٽڪريءَ ۽ والي ٽڪرن تي کڻي ٿو جمڙاڻيءَ جي منڍ واريءَ ويڪرائي ڦاڪ جي ڏکڻ کان ويندي ڪڇ جي رن تائين پنهني علائقن جي وچ وارو ٽڪرائين واضع ۽ چٽو آهي جيئن سمنڊ جو ڪپر واريءَ جا دڙا ائين اوچتو نروار ٿين ٿا جيئن ڪنهن سڌي سنواري ميدان ۾ ڇپن جون قطارون پريان اُتر ۾ واريءَ جون پتون ڪڇي ۾ گهڙي اچن ٿيون ۽ سنڌوءَ جي لپٽ وارياسي علائقي ۾ ڪافي اندر تائين هلي وڃي ٿي اهڙيءَ طرح انهن پنهني ٽڪرن جي وچ ۾ جيڪي طبعي لحاظ کان مختلف ٽول منڍ وارا آهن اصل ويڇو گهنڻي پاڻي ميسارجيو وڃي ائين ڪنڊي چئجي ته ٿلهي ليڪي ڪڇي کان ٿر جو ويڇو هن علائقي ۾ ڪجهه وڌيڪ اوڀر ڏانهن آهي ڏاکڻي ۽ اترئين پاڻي ۾ وارياسي جي سنڌي جو هيءَ فرق ڏکڻ اولهه جي چوماسي جي بل نبل ۽ گهاتيءَ واديءَ جي ڪري ڦرندو گهرندو رهي ٿو ساڄي يا اُلهندي پاسي کان اصل سنڌ جون حدون انهن ڪڪرالين ماڻڙين جي چيڙي جي سنوت ۾ نظر اينديون جيڪي بلوچستان جي اندر ڦلهجي ويندڙ ٽاڪرو علائقي تائين هليون وڃن ٿيون پر حقيقت ۾ ان مٿانهين پٽ سان هڪدم لڳولڳ زمين ٽڪرين تان وهي آيل لت منجهان ٺهيل آهي اها سنڌوءَ جي لت کان بلڪل نرالي ٿئي ٿي اهو ٿر جنهن کي مڪاني طرح ڪاڇو سڏيو وڃي ٿو ۽ گهنڻي پاڻي سوڙهو آهي سو سليمان جبل ۽ بولان لڳ کان ڏکڻ طرف ويندڙ جبلن جي وچ ۾ ڊيگهه ۾ وڌندي ڪيترن هزارين چورس ميلن جو علائقو ٺاهي ٿو ان جو جيڪو پاڻو سنڌوءَ واري ڪڇي کي ويجهي ۾ ويجهو آهي سو چيڪي مٽيءَ جهڙيءَ مٽيءَ جو تراڪڙو بيابان آهي جتي سبزو ۽ ساوڪ نه هئن جي برابر آهن اهو بيابان هڪ قدرتي روڪ آهي اهڙي ئي اڏول جهڙا اهي جبل جيڪي ان طرف جون ٻيون حدون ٺاهين ٿا ان بيابان جي ڪري ئي ڪڇيءَ جو هيءَ علائقو گهنڻو ڪري سياسي طرح ڏکڻ اوڀر وارين ايراضين جي بدران اُتر وارين ايراضين سان لاڳاپيل سمجهيو رهيو آهي سنڌ جي ڪڇي جي اولهه ۾ جيڪو جابلو ٽڪرو آهي سو بيهڪ ۾ اوڀر واري ريگستاني ٽڪري سان عجيب مشابھت رکي ٿو پر ايتي ترتيب سان يعني

اتريون ڀاڱو ڪڇي ۽ جي ڇيڙي کان ويندي منڇر تائين بظاهر ان پڳل ڪوٽ ٺاهي ٿو جڏهن ته منڇر کان ڏکڻ طرف ڌار ڌار ٽاڪرو ڇپر نظر ايندا جن جي وچ ۾ سئين پٽ جون ايراضيون آهن ۽ سمورو تر ڏکڻ ڏانهن هلندي هوريان هوريان ويڪر ۾ وڌندو ۽ اُچاڙي ۾ گهٽبو وڃي ٿو ۽ اولهه پاسي ڪا ظاهري حد ٺاهيندو نظر نٿو اچي ۽ انهيءَ پاسي وڌندي حب ندي ۽ ڪي ننڍيون ٽڪريون اُڪري اسين لس جي ميدان ۾ پهچون ٿا جيڪو سمنڊ جي ڪپر کان سائڪو ميل اُتر طرف هليو وڃي ٿو ۽ جنهن جي وڌ ۾ وڌ ويڪر انهيءَ مفاصلي جي اڌ جيتري ٿيندي ۽ اهو ميدان پورالي نديءَ ۽ ڪن ننڍين نين جي آندل لت منجهان جُڙيو آهي ۽ مٿي جانيل ڪڇيءَ جي ميدان وانگر جنهن سان اهو گهڻي مشابهت رکي ٿو ڪڏهن ڪڏهن سياسي طرح سنڌ سان لاڳاپيل پر گهڻو ڪري ان کان ڌار رهيو آهي ۽ هيءُ انهن علائقن جو مختصر بيان آهي جن جون ڪڏهن ننڍيون ڪڏهن وڏيون ايراضيون ان سر زمين سان شامل رهيو آهن جنهن کي سياسي طور ۽ سنڌ جي نالي سان ياد ڪيو وڃي ٿو ۽ ائين چئي سگهجي ٿو ته طبعي لحاظ کان سنڌ جي اوڀر وارا وارياسا پٽ راجپوتانا جو ۽ اولهه وارا ننڍا ٽڪر بلوچستان جو حصو آهن ۽ تحقيق الهندي ڪوهستان يعني ڪاڇي جا ۽ اڀرندي ريگستان يعني ٿر جا رهواسي ۽ سنڌ ڏي هلن ۽ جي ڳالهه ڪندا آهن ۽ هنن وٽ سنڌ جي معنيٰ اهائي اصل واري آهي يعني اها سر زمين جنهن کي سنڌو نديءَ ٺاهيو ۽ سدا تائيو آهي ۽ اڄ جيڪو پرڳڻو ان نالي سان اسان جي سامهون آهي تنهن جي بيهڪ ۽ ڊگريون ۽ منٽ ۽ ڊگريون ۽ منٽ اُتر ويڪرائي ڦاڪ ۽ ڊگريون ۽ منٽ ۽ ڊگريون ۽ منٽ اوڀر ڊگهائي ڦاڪ جي وچ ۾ آهي ۽ شروع شروع ۾ جيڪي انگريز سنڌ ۾ آيا هئا تن کي ان کي ننڍو مصر ۽ سڏيو هو ۽ جيتوڻيڪ هاڻ اسان کي ان تشبيهه تي منيان لڳي سگهي ٿي ڇو ته سنڌ تهذيب کي مصر کان عمر ۾ ايترو ننڍو سمجهيو ٿي ويو تڏهن به نيل ۽ سنڌو جي هيٺانهين ماڻهن جي وچ ۾ حيرت جهڙي مشابهت آهي ۽ ٻنهي ۾ ساڳيا ئي ٿي پيو وڃو ٽڪرا ۽ ٻُٺ ٽڪر ڪڇو ۽ وارياسو ساڳيءَ ترتيب ۾ ساڄي کان کاٻي ڏسڻ ۾ اچن ٿا ۽ ٻنهي ۾ وچ واريءَ ماڻهيءَ جي زرخيزيءَ جو دارومدار برسات تي نه پر سالياني ٻوڏ تي آهي ۽ آبهوا ۽ زمين جي خيال کان ٻنهي ملڪن اندر نباتات ۽ حيوانات جي جيتري هڪجهڙائي آهي تيتر فرق ٺاهي ۽ ڪو سنڌ واسي موثر رستي سوئيز کان قاهري ۽ اتان نيل ڊيلٽا جو ڪجهه ڀاڱو لٽاڙي لبيا جي ريگستان اندر ويندو ته کيس منزل بمنزل ايتري مشابهت ڏسڻ ۾ ايندي جو هو سمجهندو ته ريل تي ڪراچيءَ کان حيدرآباد رستي مارواڙ پيو وڃان ۽ البت کيس نيل ڊيلٽا کان مٿي وارو تر سنڌو ماڻهيءَ جي ڀيٽ ۾ ڪجهه سوڙهو لڳندو ۽ حقيقت به اهائي آهي ۽ حيدرآباد جي ويڪرائي ڦاڪ کان مٿي ٽن سون ميلن تائين درياهه سان گوني ڪنڊ ٺاهيندي ڪيتريون به ماڻهن ڪيون ته ڪٿي به سنڌو ماڻهيءَ جي ويڪر سٺ ميلن کان گهٽ نه ملندي ۽

اباسين سبلاڊ د ڪونڙ ولايت د وڀور ولسوالۍ په يوه روشن فکړه پښتنه کورنۍ کې له نن نه ۲۵ کاله مخکې دې نړۍ ته سترگې پرانيستي ۽ کله چې افغانان جگړو وځپل او دې ته يې اړ کړل څو د سر پنا لپاره له هېواده بهر لاړ شي د سبلاڊ پلار هم دې ته اړ شو چې گاونډي هېواد پاکستان ته کډه وکړي ۽ د ورکتوب خاپوړې يې يې هلته وکړې او له هغې وروسته يې پلار د يو ښه را تلونکي د جوړولو په خاطر په يو ښونځي کې ورته داخله واخيسته ۽ کله چې د ښونځي له لومړي پړاو ووت يعنې د منځنۍ ښونځي يې پيل شو ورسره يې په ښونځي کې د معارف پېژندنې ستاينې او داسې نورې ترانې نعتونه او د نورو شاعرانو شعرونه به يې د سپيچ په سر ويلې ۽ کله نا کله به يې د سپيچ نطاقي هم کوله چې د ښې کارکردگي له امله يې ښوونکوي د يو ټکړه او با استعداد شاگرد په سترگو ورته کتل ۽ د ورځو په تېرېدو سره اباسين سبلاڊ په د ترانې په گروپ کې لا پرمختگ وکړ د ترانې سرښم او له هغې وروسته د بول سپيچ کنټرولونکي او

جوړونکی شو. له هغه وخته یې دې شعر له لوستلو سره ډېره مینه پیدا شوه. د ډېرو ښاغلو شاعرانو شعرونه به یې لوستل او خوند به یې ترې اخیسته. په همدې ترتیب یې ښونځی تر دولسم ټولگي پورې ورساوه او د فراغت سند یې تر لاسه کړ. کله چې بېرته خپل گران هېواد افغانستان ته راستانه شول. د پخوا په څېر یې له شعر او شاعرۍ سره مینه وه. د سندرو اوږدولو ته به یې هم ډېر وخت ورکاوه. د وخت په تېرېدو سره یې په رسنیو کې کار پیل کړ. د نورو کارنو ترڅنګ یې ځینې تفرېحي خپرونې او ورسره یې د شعرونو په ډیکلومه کولو کې هم ونډه اخیسته. د شعر په ډیکلومه کولو کې ډېره ښه وړتیا لري. خدای ج ورته د ښې څېرې سره ښکلې ځواني او ښکلې اواز هم ورکړی. چې د اواز او لیدلو مینه والو یې خورا زیات دي. له همدې ځایه وو چې د شعر او شاعرۍ ډگر ته یې را ودانگل. ډېرې شعرونه او غزلې یې ولیکلې. خو په وینا یې زړه یې پرې اوبه نه دې څښلې. څو یې د کتاب چاپلو لپاره انتخاب کړي. خو اراده لري چې په راتلونکي کې به ضرور چاپ شوي اثار ولري. یوازې دومره وخت پاتې چې خپل شعرونه د شعر په نگر کې وتلي او تل شاعرانو او استادانو ته وښايي. د هغوې د خوښې مطابق به انتخاب کوي. لوستونکو او مینه والو ته به یې وړاندې کوي. د تلویزیون په پرده ډېر ځله د شعر په ډیکلومه کولو او نورو تفرېحي خپرونو په وړاندې کولو سره لیدل شوی. له اکې کارې سره یې ځانګړې مینه وه. چې دې مینې او علاقې تر دې را ورساوه. چې باید په راتلونکي کې په فلمونو او ډرامو کې هم کار پیل کړي. او فعاله ونډه پکې واخلي. له فلمي ستورو او د هغوې له حرکتونو سره یې زړه پورې توب خورا زیات وو. همېشه به یې هڅه کوله له ځانه سره داسې اکونه وکړي. څو په دې مطمین شي. چې کولای شي په فلمونو او ډرامو کې هم کار وکړي. لیدونکو او ننداره کونکو ته ځان د یو تکړه اکر په بڼه رو وپېژني. نه یوازې فلمونو او سریالونو سره مینه یې وه ورسره د روانو حالاتو انځورونو هم دې ته وهاخواه. چې بالاخره د فلمي حرکتو په لوبولو سره هېوادوالو ته د وخت انځورونه روښانه کړي او د خلاصې لارې چارې یې ورته په ګوته کړي. سېلاب له دې وروسته په پېښور کې د په دوه ډرامو کې کار وکړ. دا چې د کار کولو او شونینګ پایلې یې تر ډېره ورته مثبتې وې. د لیدونکو لخوا ورته د ستاینې صحنه څرګنده شوه. ښه به جوړت سره یې وویل چې زه به نور د فلم په جوړولو کې هېڅ ځنډ نه کوم. د ملاله او سوره په نامه یې په دوه تلویزیوني سریالونو کې کار کړی. په لیدو یې په مینه والو کې خورا زیات والې راغلې. له دې وروسته یې د ښه کار په پایله دا ورته څرګنده شوه چې اوس کولای شي په هر ډول فلم کې هره صحنه چې ورک ول کېږي په بریالیتوب سره یې تر سره کړي. نه یوازې دا چې په سمه توګه به یې ترسره کړي وي. ورسره به د مینه والو لخوا ډېر وستایل شي. اباسین سېلاب وايي تر اوسه د افغانستان د سینمائي فلمونو لپاره هېڅ کار نه دی شوی. سېلاب هیله لري څو په راتلونکي کې د خپل هېواد سینما ته هم پام وکړي. څو د نور هېوادونو په شان زموږ د فلم هنر هم وده وکړي. اباسین سېلاب چې غواړي یو تکړه او مشهور فلمي ستوری شي. د تلویزیوني سریالونو سره زیاته علاقه لري چې پکې ولوبېږي. په سینمائي فلمونو کې لوبېدل خو ورته د خوب ریښتیا کېدل ښکاري او هڅه کوي. څو په هر قېمت چې وي په سینمائي فلم کې د یو غوره اکر په بڼه کار وکړي. په راتلونکي نژدې وخت کې به په دې وتوانېږي چې د افغانستان لپاره هم سینمائي فلمونه جوړ کړي. سېلاب په دې هڅه کې دی چې څنګه وکولای شي. د افغانستان سینما ته وده ورکړي. او په راتلونکي کې په افغانستان کې د ښه سینمائي فلمونو ننداره کول پیل او ډېر مینه والو را پیدا کړي. د نومړي د خوښې فلموي ستوري په هندي فلمونو کې شارو خان او په پښتو فلمونو کې جهانگیر خان په ګوته کوي. د هغوی بول اګونه ورته په زړه پورې دي. کله یې چې نوی فلم را شي د دوی په خاطر یې ضرور گوري خوند او پند ترې اخلي. او کولای شي په ډېر کم وخت حتی په یوځل لیدو هم د دوی تقلید له ځانه سره وکړي. خو اباسین سېلاب وايي. دا یې یو لوی ارمان دی چې په فلمي نړۍ کې د ستوري په شان وځلېږي.

او مینه وال یې د اوس په پرتله لا زیات شي ۱۱ ورسره د تمثیل په بارک کې هم ډېره خوشبینې نښې او وایې ۱۲ که وشول په را تلونکي وخت کې به د خپل تمثیل کولوو ته لا ډېر وخت وکړي ۱۳ سېلاب اوس په شمشاد تلویزیون کې ځینې تفرحي خپرونې په مخ وړي چې زیاته برخه یې په کې د تمثیل کول دي او دی هم له تمثیل کولو سره ډېره مینه لري ۱۴ د داسې تمثیل کولو وړتیا لري چې ډېرې تمثیل کونکي او د تمثیل مینه وال به یې ځای و نه نیسي ۱۵ په اوس وختو کې یې ډېر وخت تمثیل ته ورکړی ۱۶ نه یوازې تمثیل او فلم جوړلو سره مینه او علاقه لري ۱۷ ورسره د گڼ شمېر شاعرانو ښکلي نظمونه غزلې او شعرونه هم ډېکومه کوي چې په دې سره یې لا د اواز مینه والو په څو برابره زیات شوي ۱۸ تل هڅه کوي داسې انتخاب وکړي چې له احساس ډگ پیغام ولري ۱۹ تر ډېره یې خلک خوښ کړي ۲۰ لومړی پرې د ده او بیا د اورېدونکو او مینه والو زړه پرې اوبه وڅښي ۲۱ د شعر په بوله مانا ترڅ او ډیزاین غور کوي ۲۲ ښه په شوق یې له ځانه سره په څو څو ځله تکراروي ۲۳ کله چې په دې وپوهېږي چې اوس یې اورېدونکي د زړه له تله خوښوي ۲۴ یو ډول اثر پرې کولای شي ۲۵ مخکې له دې چې انتخاب یې کړي ۲۶ له هغه شاعرانو ملگرو سره پرې مشورې کوي چې په شعر او شعاري ډېر ښه پوهېږي ۲۷ د هغوی په انتخاب او بیا یې د ویلو ترڅ په خپله روته برابروي ۲۸ په داسې انداز یې وایي لکه څرنگه چې د شعر له لوستلو سره ښايي ۲۹ ډېر زیات شعرونه یې ډېکومه کړي چې اختر په نامه ډېکومه کړی شوی شعر یې ډېر زړه جزونکی او د دې د ښې وړتیا ثابونکی دی ۳۰ د دې شعر ډېکومې په مینه والو او اورېدونکو څه بیل شان اغېز وکړ ۳۱ ډېرېو خلکو د یو رېښتنې صحنې لیدل انځورول او خورا مینه یې ورسره پېده کړه ۳۲ دېته ورته ډېر نور شعرونه یې هم په ډېر لوړ او مناسب انداز سره ډېکومه کړي چې د هر یو خوند یې د یو بل په پرتله زیات دی ۳۳ د خلکو په زړونو کې یې ځای نیولی او د بیا ځل اورېدو لېوالتیا یې نښي ۳۴ همدا دی چې ډېری شاعران د افغانستان جنگ له اباسین نه مشر گڼي او بیا وایي چې ۳۵ دی په ښه طریقه کولای شي ۳۶ د تېرو بډامنو وختونو انځورنه مینه والو ته په شان سره وړاندې کړي ۳۷ دا ورته وښايي چې دغې ناخوالو افغانان څنگه کړولي ورسره دا هم ورته ښايي چې څنگه کولای شو دې جنگ جگړو ته د پای نکی کېږدو ۳۸ او سوله را ولي ۳۹ لکه مخکې چې مو یادونه وکړه ۴۰ اباسین سېلاب هم فلمي ستوری دی ورسره یو تکړه سندرغاړی هم دی ۴۱ د سندرو ویلو پوره وړتیا لري ۴۲ خو دا چې تر اوسه یې ډېرې کمې سندرې ويلي علت یې د وخت نشتوالو ښي ۴۳ دا چې په رسنیو کې هم کار کوي ورسره شاعر او ډېکومه کونکی هم دی ۴۴ نه شي کولای په یو وخت کې بول کارونه سرته ورسوي ۴۵ که څه هم محلویشته به یې ورته جوړ کړی وي ۴۶ خو وایي چې د رسمي چارو د زیاتېدو له امله د سندرو ویلو ته لاس رسی نه شي کولای ۴۷ ځوان شاعر طاهر شرر صابې یو ښکلې غزل یې په خپل خوږ اواز او د موسیقۍ په ساز او سرور سره ۴۸ پوښلي اورېدونکو ته وړاندې کړه ۴۹ د سندرو په هنر کې همدا سندره وه چې سېلاب یې په یو ستر شهوت ونازوه ۵۰ دا غزل چې شرر صیب ۵۱ په کوم انداز لیکلی او څه انځور یې پکې نغښتې ۵۲ سېلاب بیا اورېدونکو ته داسې روښان کړی چې په هماغه انداز چې شاعر به غوښتل زمزمه کړی ۵۳ چې مطلبه یې داسې ده ۵۴ ځواني دې رانه وخوړه لونگه ځوانیمرگه غنم غوندې رېبې مې ښه بڼه ځوانیمرگه کله چې خلکو دا سندره واورېده په زړه کې یې د اباسین سېلاب د دې هنر د پرمختګ لپاره هیلې زیاتې شوې ۵۵ داسې را تونکی یې ورته انتخاباوه چې نوموړی به په ډېرو سندر غاړو کې د غوره سندرغاړي لقب خپل کړي ۵۶ شاعران او هنر مندان یې د دې لومړي قدم په اخیستو ډاډ ورکوي ۵۷ که دی لا د خپل دې هنر ته وخت ورکړي ۵۸ بې له شکه چې هنر به یې وده کوي ۵۹ پرمختګ به کوي ۶۰ او خپلو اهدافو ته به ډېر ژر ورسېږي ۶۱ هڅه خوب چې یې د دې هنر په اړه لیدلی وي ۶۲ تر ډېره به یې تعبیر ته ورنژدې شي ۶۳ حتی پوره به شي ۶۴ اباسین سېلاب ۲۵ کاله عمر لري ۶۵ اوس لا نوی ځوان دی ۶۶ واده یې نه دی کړی ۶۷ خو بیا هم په خپل هنر کې د پرمختګ لپاره یې پلار او وروڼه ډاډگېر نه ورکوي او تشویقوي یې ۶۸

نەۋرۇز مىللىتىمىزنىڭ ئېسىل ئەنئەنىۋى بايرىمى تەبىئەت بايرىمى ئەمگەك بايرىمى تەنھەرىكەت بايرىمى ئەدەبىيات سەنئەت بايرىمى قاتارلىق كۆپ مەنبەلىك مەدەنىيەت بايرىمى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئەڭ قەدىمىي ئىجتىمائىي مەدەنىيەت ھادىسىسى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ دۇنيادا مىلاد قۇربان ھېيت چاغان قاتارىدا سانلىقلىغان تۆت چوڭ بايرامنىڭ بىرىدۇر.

نەۋرۇز بايرىمىنىڭ ئىران ۋە تۇران دىيارلىرىدا يېڭى يىل بايرىمى سۈپىتىدە ئۆتكۈزۈلۈۋاتقىنىغا يىلدىن ئاشقان بولۇپ بۇ بايرامنى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەرنىڭ نوپۇسى ھازىر مىليوندىن ئاشىدۇ. نەۋرۇز بايرىمى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەردە شەكىللەنگەن نەۋرۇز مەدەنىيىتى ئاشۇ مىللەتلەرنىڭ ماددىي مەدەنىيلىك بىلەن مەنىۋى مەدەنىيلىكىنىڭ تەرەققىياتىغا تۈرتكە بولۇپ كەلمەكتە.

ئېلىمىزدە قەدىمىي ۋە ئەنئەنىۋى مىللىي بايراملارنىڭ بىرى بولغان نەۋرۇز بايرىمىنى ئۆتكۈزۈش ئۇيغۇر قازاق قىرغىز ئۆزبېك تاتار تاجىك قاتارلىق قەدىمىي مىللەتلەرگە ئورتاق تۇر.

ئەجدادلىرىمىز قۇياش ئېتىقادچىلىقى دەۋرىدە قۇياش ھارۋىدا ئولتۇرغان ئىلاھ بىزگە كۆرۈنىدىغىنى ھارۋىنىڭ چاقى ئىلاھ كۈندۈزى ئاسماندا مېڭىپ يەرنى يورۇتسا كېچىسى يەرنىڭ تېگى بىلەن يەرنىڭ يەنە بىر چېتىگە ئۆتىدۇ. ئۇ يەر تېگىدىن ئۆتكۈچە جىن ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىپ جەڭ قىلىدۇ. دېگەن ئەپسانىگە ئىشەنگەن ۋە كېچىسى گۈلخان يېقىپ قۇياشنىڭ كۆتۈرۈلۈشىنى تىلەپ گۈلخاننى دائىرە قىلىپ ئۇسسۇل ئويناپ ئىبادەت قىلغان كېيىن ئىبادەت ۋاقتىنى تەدرىجىي قىسقارتىپ ئاينىڭ كۈنى يەنى كېچە بىلەن كۈندۈز تەڭلىشىدىغان كۈنگە توغرىلىغان شۇنىڭ بىلەن ئەنئەنىۋى نەۋرۇز بايرىمى شەكىللەنگەن.

نەۋرۇز يېڭى يىل بايرىمىدۇر. ئەجدادلىرىمىز نەۋرۇزنى قۇتلۇق كۈن دەپ بىلىپ زور تەنتەنە بىلەن ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن. نەۋرۇزنىڭ كىرىش ۋاقتى شەمسىيە كالىپندارى بويىچە يىل ئاخىرلىشىپ يېڭى يىل كىرگەن كۈنگە مىلادى كالىپندارى بويىچە ئاينىڭ كۈنى يەنى كۈن بىلەن تۈن تەڭلەشكەن كۈنگە توغرا كېلىدۇ. شۇڭا ئەجدادلىرىمىز بۇ كۈننى يىل بېشى قىلىپ ئاللاپ ئۇنىڭغا نەۋرۇز يېڭى كۈن يىل يېڭىلانغان كۈن دەپ ئات قويغان.

نەۋرۇز ئەنئەنە بايرىمىدۇر. كىشىلەر باھار پەسلىگە ئۇلىشىپ ئۇلۇغ چىقىش مال ۋارانلىرىنى كۆكلەمگە كۆچۈرۈش تېرىقچىلىققا كىرىشىشتىن ئاۋۋال ئىش ئوقىتىشقا ئوڭۇشلۇق بەرىكەت تۇرمۇشىغا ئاساسلىق بەخت تىلەپ بۇ بايرامنى تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن.

نەۋرۇز تەبىئەت ۋە گۈزەللىك بايرىمىدۇر. بۇ تەبىئەت قىشلىق ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىپ جانلىقلىشىشقا باشلىغان ئەگىز سۈيى ئېقىپ تاغ ئېدىرلار دەل دەرەخلەر كۆكرىشكە باشلىغان كىشىلەرگە يېڭى ھاياتلىق ئۈمىدى بەخش ئېتىلىگەن مەزگىلدۇر. شۇڭا نەۋرۇز

بايرىمى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەردە تەبىئەتتىن زوقلىنىش تەبىئەتنى سۆيۈش تەبىئەتنى گۈزەللەشتۈرۈش ئۈچۈن ئەتىيازلىق كۈچەت تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش ئادىتى شەكىللەنگەن

نەۋرۇز ئەمگەك بايرىمىدۇر. نورۇزدا ئاۋام سەپەرۋەر قىلىنىپ ئېتىز-ئېرىقلار باغلار يوللار ھويلا ئاراملار تۈزەشتۈرۈلىدۇ. ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا تۇتۇش قىلىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى ئەۋجىگە چىقىدۇ.

نەۋرۇز تەنھەرىكەت بايرىمىدۇر. نورۇز كۈنى كەڭرى مەيدانلاردا پەلۋانلار چېلىشىشقا چۈشۈپ ئۆزلىرىنىڭ باتۇرلۇقى ۋە مەردلىكىنى سىتىسا دالىلاردا چەۋەندازلار بەيگە ئوغلاق تارتىشىشقا چۈشۈپ ئۇچقۇر ئاتلىرىنى كۆز-كۆز قىلىشىدۇ. دارۋازلار مۇئەللەققە تارتىلغان دارغا چىقىپ ماھارەت كۆرسەتسە باقمىچىلار ياكى يۇرت كاتتىلىرى قوچقار خوراز ۋە كەكلىك سوقۇشتۇرۇش ئىت تالاشتۇرۇش قاتارلىق جاندارلار ئويۇنلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇپ ئاۋامنىڭ كۈڭلىنى ئاچىدۇ.

نورۇز ئەدەبىيات سەنئەت بايرىمىدۇر. نورۇز كۈنى يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغانلارنىڭ ھەممىسى بايراملىق كىيىملىرىنى كىيىشىپ يۇرت مەھەللە بويىچە قوزغىلىپ مەنزىرىلىك جايلاردا نورۇزغا ئاتاپ تەييارلىغان ھەرخىل ئويۇنلارنى ئوينىيدۇ. شائىرلار نورۇز نامىلەرنى ئوقۇشۇپ مۇتالىئە قىلىشىدۇ. ئەلنەغمىچىلەر ئون ئىككى مۇقام كۈيلىرى خەلق ناخشىلىرىنى ياڭرىتىپ سەھرا دالىنى بايرام خۇشاللىقىغا چۆمدۈرىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئۇسسۇل ئوينىيالايدىغانلىكى ئادەم بەس بەستە ئۇسسۇلغا چۈشۈپ سورۇننىڭ كەيپىياتىنى ئەۋجىگە كۆتۈرىدۇ.

بۈگۈنكى كۈندە نورۇز ئامان ئېسەنلىكىنى سالامەتلىكىنى مەمۇرىيلىق ئاسايىشلىقىنى ئىناقلىق ئۆملۈكىنى تەشەببۇس قىلىدىغان ماھىر چەۋەندازلارنى ئىلھامى قايناپ تۇرىدىغان شائىر قوشاقچىلارنى تاللايدىغان باھالايدىغان ناخشا مۇزىكا ئۇسسۇل ۋە قىزىقچىلىقلار بىلەن كۆڭۈل ئاچىدىغان بېڭىلىقلارنى كۆرەك قىلىدىغان مۇقىملىقىنى قوغداپ ۋە تەنپەرۋەرلىكىنى ئۇرغىتىدىغان كىشىلەرنى ئىلىم مەرىپەتكە ئۈندەپ ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىشقا يېتەكلەيدىغان يىل بېشىدا خۇشاللىق بىلەن كۈچ ئىلھام توپلاپ ئىشقا پۇختا ئاتلىنىدىغان خاسىيەتلىك كۈن بولۇپ قالدى.

ئەنئەنىلەردىن قارىغاندا بۇ بايرامنىڭ ۋاقتى ئىككى ھەپتە يەنى كۈن قىلىپ بەلگىلەنگەن. ھازىر كۆپرەك رايونلاردا ئۈچ كۈن ھېسابىدا ئۆتكۈزۈلۈۋاتىدۇ.

ئەسىردىلا ياۋروپا ئالىملىرى تەرىپىدىن يىپەك يولى دەپ ئاتىلىشقا باشلىغان ھازىر شۇنداق دەپ ئاتىلىش ئادەتكە ئايلانغان قەدىمكى چاغدا ئاسىيا بىلەن ياۋروپا ئارىسىدىكى قۇرۇقلۇق قاتناش يولى ناھايىتى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە. مانا شۇ يول توغرىسىدا قەدىمكى چاغدىلا جۇڭگو تارىخچىلىرى ۋە يۇنان روما ئالىملىرى مەلۇمات بەرگەن.

سىماچىيەن مىلادىدىن بىر يىل بۇرۇن تۇغۇلغان تارىخى خاتىرىلەر ناملىق ئەسىرىنىڭ پەرغانە ھەققىدە قىسسە ۋە سەنگۈ مىلادىنىڭ يىلى تۇغۇلۇپ يىلى

ئۆلگەن ۋە سۇلالىسى يىلمانىمىسى غەربىي رايون ھەققىدە قىسسە بابلرىنى يازغاندا مىلادىدىن ئىككى ئەسىر بۇرۇن غەربىي رايونغا ئىككى قېتىم كېلىپ كەتكەن ۋە مىلادىدىن ۱۰۰۰ يىل بىر قېتىم مىلادىدىن ۲۰۰۰ يىل بۇرۇن بىر قېتىم مەشھۇر سەبىياھ ۋە دىپلومات جاڭ چيەننىڭ خەن سۇلالىسىنىڭ مىلادىدىن ۳۰۰ يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىنىڭ ۴۰۰ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن پادىشاھى خەن ۋۇدېڭ مىلادىدىن ۶۰۰ يىل بۇرۇنقى چاغدىن مىلادىدىن ۷۰۰ يىل دۆلەتلەرنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە بەرگەن مەلۇماتىدىن پايدىلانغان جۇڭگونىڭ ئەنە شۇ دەۋردىكى تارىخى يىلمانىمىلىرىغا ئاساسلانغاندا دۇنيانىڭ شەرقىدىن غەربىگە بارىدىغان خەلقئارا قۇرۇقلۇق قاتناش يولى جەنۇبىي ۋە شىمالىي يول دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ ۋە قەدىمكى چاغلاردا شەرقى ئاسىيادىكى ئەڭ چوڭ دۆلەتلەرنىڭ بىرى بولغان جۇڭگونىڭ پايتەختى چاڭئەن ھاۋىسى شىنەن ۋە غەرپتىكى روما ئېمپىرىيىسىگە بارىدىغان يول گەنسۇدىكى خېشى كارىدورى ئارقىلىق داشاتا دۇڭخۇاڭ غا ئېلىپ كېلىدۇ ۋە داشاتادىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا يول ئىككى ئاچىغا بۆلۈنىدۇ بۇ ئاچا يولىنىڭ بىرى داشاتانىڭ غەربىي شىمالىدىكى لولان ئارقىلىق لوپنورغا ئۆتۈپ قارا قۇرۇم تىزمىلىرىنى بويلاپ خوتەنگە بارىدۇ ۋە خوتەندىن چىقىپ غەربىي شىمالغا قاراپ ماڭغاندا پارىكىدەك بارىدۇ ۋە ئاندىن كېيىن پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ ئافغانىستاندىكى بەدەخشان ئارقىلىق ئامۇ ۋادىسىغا بارىدۇ ۋە يەردىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا ئىران ئىراق ئارقىلىق يۇنانىستانغا بارغىلى بولىدۇ مانا شۇ يول جەنۇبىي يول دەپ ئاتىلىدۇ

مەقسىتىگە يېتەتتى. يۇنان يازغۇچىلىرى ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا قۇرۇقلۇق يولى توغرىسىدا مەلۇمات بېرىشكە ئەھمىيەت بەرگەن. شۇ خەلقئارا يول ئارقىلىق ئەڭ قەدىمكى چاغدىن باشلاپ خوتەننىڭ يىپەك ماللىرى مىلادىدىن ئەسىر بۇرۇن ئىچكى ئۆلكىلەردىن چىقىدىغان يىپەك ماللار مىلادىدىن بىر ئەسىر بۇرۇن يۇنانىستانغا روماغا ئېلىپ بېرىلاتتى. رومالىقلار بارغانسېرى يىپەك ماللارنى ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىدىغان بولدى. شۇ سەۋەبتىن مىلادىنىڭ بىرىنچى ئەسىرىدە ياشىغان يۇنانلىق چوڭ سودىگەر ماتىستىڭ ئوتتۇرا ئاسىيالىقلاردىن ياللاپ ئالغان سودا گۇماشتىلىرى خەلقئارا سودا يولىنى تەكشۈرۈپ چىققان.

يۇنان يازغۇچىسى مارتىيۇس مىلادىنىڭ بىرىنچى ئەسىرىدە ياشىغان يازغان ئەسىرىدە ماتىس ئىگىلىگەن ماتېرىيالدىن پايدىلىنىپ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا سودا يولىنى تونۇشتۇرغان. يۇناننىڭ مەشھۇر جۇغراپىيە ئالىمى كىلاۋدى پىتولى مىلادىنىڭ ئەسىرىدە ياشىغان مارتىيۇس بەرگەن مەلۇماتقا ئاساسلىنىپ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا سودا يولىنى تۆۋەندىكىچە كۆرسەتكەندى. پىتولىنىڭ كۆرسىتىشىچە بۇ يول ئوتتۇرا دېڭىزنىڭ شەرقىي قىرغىقىدىن باشلىنىپ سۈرىيە ئىراق مىسوپوتامىيە ۋادىسى ئىران ئافغانىستانغا ئېلىپ بارىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن شىمالغا بۇرۇلۇپ تاش مۇنار بۇ تاش مۇنار تاغلاردىن ئالاي ۋادىسىغا چىقىش جايىدا بولسا كېرەك دىن ئۆتۈپ سىرىسلەر ئىل يۇنانچە سۆز بولۇپ يىپەك ئېلى دېگەن بولىدۇ. گە تارىم ئويمانلىقى ئېلىپ بارىدۇ. يۇنان ئالىمى پىتولىنىڭ مەلۇماتى جۇڭگو تارىخچىلىرىنىڭ جەنۇبىي يول دەپ ئاتىغان يولىغا توغرا كېلىدۇ. يۇقىرىدىكى مەلۇماتلار ھونلار دەۋرىدە مىلادىدىن ئىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىنىڭ يىلىغىچە داۋام قىلغان جۇڭگو ۋە يۇنان يازغۇچىلىرىنىڭ بەرگەن مەلۇماتى.

تۈرك خانلىقى دەۋرىدە مىلادىنىڭ يىلىدىن يىلىغىچە شەرقىي غەربكە بارىدىغان خەلقئارا سودا يولى توغرىسىدا جۇڭگونىڭ سۈي سۇلالىسى يىلنامىسى پېنجۈ ھەققىدە قىسسە دىمۇ مەلۇمات بېرىلگەن. شۇ يىلنامىغا كۆرە دۇنيانىڭ شەرقىدىن غەربىگە بارىدىغان يول ئۈچ تارماقتىن ئىبارەت. بۇ ھەقتە يىلنامىدا مۇنداق مەلۇمات بېرىلگەن.

سۈي سۇلالىسى مىلادىنىڭ يىلىدىن يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەننىڭ پادىشاھى ياڭدېنىڭ ۋاقتىدا مىلادىنىڭ يىلىدىن يىلىغىچە غەربىي رايوندىكى دۆلەتلەرنىڭ سودا ئەلچىلىرىنىڭ كۆپچىلىكى ھازىرقى گەنسۇدىكى چاڭئېيغا كېلىپ جۇڭگو بىلەن سودا ئىشلىرىنى يۈرگۈزگەن. مانا شۇ مۇھىم ئەھۋالنى ھېساپقا ئالغان ياڭدې پىنجۈ ئاتلىق كىشىنى جۇڭگو تەرەپنىڭ سودا ئىشلىرىغا مەسئۇل قىلىپ تەيىن قىلغان. پىنجۈ چاڭئېيغا كەلگەن چەت ئەل سودىگەرلىرى بىلەن بولىدىغان مۇئامىلىدىن پايدىلىنىپ غەربىي رايوندىكى تارمىقىدىن ئالغاندا ئوتتۇرا ئاسىيانى كەڭ مەنىدىن ئالغاندا شەرقىي تۈركىستاندىن تارتىپ ياۋروپاغا چەت بولغان جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. دۆلەتلەردە ياشايدىغان خەلقلەرنىڭ ئۆرپ ئادەتلىرى ئۇلارنىڭ دۆلىتىدىكى يوللار تاغلار دەريالار خەتەرلىك ئۆتكەللەر يول ئۆتكەللىرى توغرىسىدا مەمۇمات توپلىغان. پىنجۈ تىۋىلىغان ماتېرىياللىرىغا

ئاساسلىق تىپى غەربىي رايوندىكى دۆلەتلەرنىڭ خەرىتىسى ۋە ناملىق ئۈچ جىلدىلىق نەسەر يازغان مانا شۇ نەسەردە مۇنداق دىيىلگەن ۋە دىئاسىيە غەربكە قاراپ مېڭىپ كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا كىرىشىدە ئۈچ يول بار ۋە بۇ يوللارنىڭ بىرى شامال يول دەپ ئاتىلىدۇ ۋە بۇ يول قۇمۇل بارىكۆل تۇرالار ئۇيغۇرلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ ۋە ئاشايدىغان جايلار قۇمۇلنىڭ غەربىدىن تارتىپ ئېلى ۋادىسىغىچە بولغان جايلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ ۋە ئارقىلىق تۈرك خانلىقىنىڭ ئوردىسىغا غەربىي تۈرك خانلىقىنىڭ تالاس دەرياسى بويىدىكى ئوردىسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ ۋە ئېلىپ بارىدۇ ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا چۇ دەرياسىدىن ئۆتۈپ شەرقىي روما ئېمپىرىيىسىگە كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا بارىدۇ ۋە يوللارنىڭ يەنە بىرى ئوتتۇرا يول دەپ ئاتىلىدۇ ۋە بۇ يول تۇرپان قاراشەھەر كۇچار قەشقەر ئارقىلىق ئۆتىدۇ ۋە قەشقەردىن چىقىپ غەربكە قاراپ ماڭغاندا پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ پەرغانە تاشكەنت سەمەرقەنت كىيىپود بۇخارا مەرۋىدىن ئۆتۈپ ئىران ئارقىلىق كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا بارىدۇ ۋە يوللارنىڭ يەنە بىرى جەنۇبىي يول دەپ ئاتىلىدۇ ۋە بۇ يول پىچان خوتەن قاغالىق تاشقورغاندىن ئۆتۈپ پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ ۋاخان ئافغانىستاندا توخارىستان ئافغانىستان ئىتپالىت ھازىرقى پاكىستان شىمالى ھىندىستان بامىيان ئافغانىستاندا كىيىپود سەمەرقەنتنىڭ غەربىي شىمالىدا ئارقىلىق شىمالىي ھىندىستانغا ئېلىپ بارىدۇ ۋە بۇ يەردىن غەربكە قاراپ يۈرگەندە كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا بارغىلى بولىدۇ ۋە ئۈچ يول بويىدىكى دۆلەتلەرنىڭ ھەربىرىنىڭ ئۆزلىرى ماڭىدىغان يوللىرى بولۇپ شىمالدىن جەنۇبقا قاتنايدۇ ۋە قۇمۇل تۇرپان پىچان غەربىي رايونغا بارىدىغان يوللارنىڭ دەرۋازىسى بولۇپ دىئاسىيە بولسا ناھايىتى مۇھىم ئۆتكەل ۋە پىچىي تەسۋىرلىگەن يوللار تۈرك خانلىقى دەۋرىدىكى ۋە خەلقئارا سودا يوللىرى بولۇپ بۇ يوللار غەربىدە شەرقىي روما ئېمپىرىيىسىنىڭ پايتەختى كونىستانىنچول ھازىرقى ئىستانبۇل دىن تارتىپ شەرقتە كورىيىگىچە ھازىرقى چاۋشيەنگىچە بارىدىغان يول ئىدى ۋە پىچىيىنىڭ غەربىي رايونىدا يېڭى دۆلەتلەرنىڭ خەرىتىسى ناملىق نەسىرىدە خاتىرىلەنگەن شىمالىي ئوتتۇرا جەنۇبىي يول دەپ ئاتالغان ئۈچ يولنىڭ ئاساسى لېنىنىسى ۋە تۈگۈنلىرى بولغان رايونلار كاسپى دېڭىزىنىڭ شەرقىي ۋە شىمالىي قىرغاقلىرىدىكى جايلار ئوتتۇرا ئاسىيا ئافغانىستان تارىم ئويمانلىقى جۇڭغار ئويمانلىقى تۈرك خاقانلىقىنىڭ تېرىتورىيىسى ئىچىدە بولۇپ شۇ چاغدىلا تۈركلەر خەلقئارا سودا يولىنىڭ خوجايىنى ئىدى ۋە

يېقىنقى يىللاردىن بېرى بەزى ئالىملار ۋەتەن ئالىملىرىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە ۋەتەننىڭ خوتەننىڭ يىپەك توقۇمىچىلىقى ھەققىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندە تارىخى ئەمەلىيەتكە زادى ئۇيغۇن كەلمەيدىغان ئاتالمىش شەرق مەلىكىسى دەيدىغان رىۋايەتنى كۆتۈرۈپ چىقىپ خوتەنگە بىلە قۇرۇلتىنىڭ ئۇرىغىنى شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسىنىڭ ئېلىپ كەلگەنلىكى ئۇنىڭدىن بۇرۇن خوتەندە پىلىتىنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى سۆزلەيدىغان بولۇپ قالدى بۇ رىۋايەتلەرنى راستقا ئايلاندۇرۇشقا ئۇرۇىۋاتقانلار رەت قىلغىلى بولمايدىغان تارىخى پاكىتلاردىن كۆز بۇمۇپ خوتەنگە بىلە قۇرۇلتىنىڭ ئۇرىغىنى مىلادىنىڭ ۋەتەننىڭ يىللىرى

خوتەن خاقانى ۋىجايى جاۋا ۋېيىغا ئېتىقاد قىلىدىغان خوتەن ئۇيغۇرلىرىنىڭ بۇددىست ھىندىچە ئىسمى بولسا كېرەك ۋېيىغا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن شۇنىڭدىن كېيىن خوتەندە يىپەك توقۇمىچىلىقى پەيدا بولغان دىيىشىدۇ.

ئۇلارنىڭ بىردىنبىر ئاساسلىتىدىغان دەسمايىسى جۇڭگو تارىخىدا ئۆتكەن مەشھۇر بۇددىست شۇەنجاڭ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى تۇغۇلۇچ ۱۱۱۱-يىلى ئۆلگەن ۱۱۱۱-يىلى تۇغۇلۇپ تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت خانىرىسى ناملىق ئەسىرىدىكى شەرق مەلىكىسى توغرىسىدىكى رىۋايەت.

شۇەنجاڭ ھىندو بۇددىزىمىنى ئۆگىتىش ۋە تەتقىق قىلىش ئۈچۈن ھىندىستانغا بېرىپ ۱۱۱۱-يىلى مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە تۇرغان ۱۱۱۱-يىلى لويانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئوتتۇرا ئاسىيا ھىندىستاندا كۆرگەن ۱۱۱۱-يىلىگە ئاڭلىغانلىرىغا ئاساسلىنىپ ۱۱۱۱-يىلى تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت خانىرىسى دېگەن ئەسەرنى بىيەنجى دېگەن كىشىنىڭ ياردىمى بىلەن تۈزۈپ چىققان.

۱۱۱۱-يىلى تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت خانىرىسى ناملىق ئەسەرگە شۇەنجاڭنىڭ ئېيتىپ بېرىشى بويىچە ھىندى ئىبەت رىۋايەتلىرى ئاساسىدا خوتەن خانى ۋىجايى جاۋاغا ياتلىق بولغان شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسى خوتەنگە كېلىدىغان چاغدا باش كىيىمىنىڭ ئىچىگە پىلمە قۇرتىنىڭ ئۇرۇقىنى يوشۇرۇپ چېگرادىن ئۆتكەنمىش چېگرادىكىلەر مەلىكىنىڭ باش كىيىمىنى تەكشۈرۈشكە جۈرئەت قىلالمىغان مەلىكە خوتەنگە كەلگەندىن كېيىن پىلىنى ئۆستۈرگەن بۇنى كۆرگەن ۋەزىرلەر خوتەن خانىغا بۇ قۇرۇتلارنى كۆيدۈرۈۋېتىپ بولمىسا ئۇ ئەجدىرھاغا ئايلىنىشى مۇمكىن دەيدۇ ئەمما مەلىكە پىلمە قۇرۇتىنى يوشۇرۇن ھالدا بېقىپ ئۆستۈرۈپ ئۇنىڭدىن چىققان يىپەكتىن شايى دۇردۇن توقۇپ كىيىم كېچەك تىكىپ كىيىپتۇ بۇنى كۆرگەن خوتەن خانى پىلمە قۇرۇتنى ئۆستۈرۈشكە يول قويۇپتۇ.

بۇ رىۋايەتنىڭ تارىخى ئەمەلىيەتكە زادى ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى خوتەن خانىغا ياتلىق قىلىنغان بولغان شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسى پىلمە قۇرۇتىنى خوتەنگە ئېلىپ كېلىشتىن ئاز دېگەندە ۱۱۱۱-يىلى بۇرۇن مىلادىدىن ئەسىر بۇرۇن خوتەندە يىپەك توقۇمىچىلىقىنىڭ تەرەققىي قىلغانلىقىنى ياۋرۇپادىكى رومالىقلارنىڭ خوتەندە توقۇلغان يىپەك ماللارنى ئەتىۋالاپ ئۇنىڭدىن كىيىم كېچەك كىيگەنلىكىنى شۇ چاغلاردا تېخى جۇڭگودىن چىقىدىغان يىپەك ماللارنى بىلمەيدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدىغان پاكىتلارنى كەلتۈرۈش ئارقىلىق خوتەنگە پىلمە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى شەرق مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىش لازىم.

ئاتالمىش شەرق مەلىكىسى توغرىسىدىكى يالغان رىۋايەتنى رەت قىلىش ئۈچۈن قەدىمكى چاغلاردا رومالىقلارنىڭ جۇڭگونىڭ يىپەك ماللىرىنى تېخى بىلمىگەن ۋە ئۇنى كۆرمىگەن چاغدا ئەڭ دەسلەپ قايسى خەلقلەر توقىغان يىپەك ماللارنى بىلىدىغانلىقى ۋە ئۇ ماللاردىن كىيىم كېچەك كىيگەنلىكى توغرىسىدا مەلۇمات بېرىش ناھايىتى مۇھىم مەسىلە.

قەدىمكى چاغدىكى يۇنان ۋە روما ئالىملىرىدىن كىرىئاس مىلادىدىن ۱۰۰ يىل بۇرۇن ئۆتكەن ۱۰۰ سىترا بون مىلادىدىن ۱۰۰ يىل بۇرۇن تۇغۇلۇپ مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلى ئالەمدىن ئۆتكەن ۱۰۰ خوبلىئوس ۋىيگىلى مارۇ مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىللىرى ئۆتكەن ۱۰۰ روما تارىخچىسى فىلوروس مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىللىرى ئۆتكەن ۱۰۰ فىلىپپى مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلى تۇغۇلۇپ ۱۰۰ يىلى ئالەمدىن ئۆتكەن ۱۰۰ كىلاۋدى پىتولى مىلادىنىڭ ۱۰۰ ئەسىرلىرىدە ئۆتكەن ۱۰۰ قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ يازغان ئەسەرلىرىدە تارىم ئويمانلىقىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ يۇرتىنى ۱۰۰ خوتەننى ئاساس قىلغان ۱۰۰ يۇنان تىلىدا ۱۰۰ سىرىسلار دۆلىتى ۱۰۰ يىپەك دۆلىتى ۱۰۰ دەپ يېزىشقان ۱۰۰

ياۋرۇپالىقلاردىن تۇنجى قېتىم يىپەك دۆلىتى ۱۰۰ سىرىسلار دۆلىتى ۱۰۰ توغرىسىدا مەلۇمات بەرگەن ۱۰۰ يۇنان ئالىمى كىرىئاس بولۇپ ۱۰۰ ئۇ مىلادىدىن ۱۰۰ يىل بۇرۇن ۱۰۰ سىرىسلار دۆلىتى ۱۰۰ دېگەن نامنى تىلغا ئالغان ۱۰۰

يۇنان ئالىملىرىدىن سىتىرابون ۱۰۰ ساياھەت خاتىرىسى ۱۰۰ ناملىق ئەسىرىنى يازغاندا ۱۰۰ مىلادىدىن بىر ئەسىر بۇرۇن ۱۰۰ ئۇلۇغ ئىستىلاچى ئالىكاندىر ماكىدونىكى ۱۰۰ ئىسكەندەر زۇلقەرنەينى ۱۰۰ نىڭ مىلادىدىن ۱۰۰ يىل بۇرۇن ئالەمدىن ئۆتكەن مەشھۇر سەركەردىسى ۱۰۰ ئۇنىسكىر يىتوستىڭ خاتىرىسىدىن پايدىلانغان ۱۰۰ ھىندىستانغا كەلگەن ئۇنىسكىر يىتوس ئۆزى يازغان خاتىرىدە ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا يۇرتى بولغان تارىم ئويمانلىقىنى ۱۰۰ سىرىسلار دۆلىتى ۱۰۰ يىپەك دۆلىتى ۱۰۰ دەپ يازغان ۱۰۰ سىرىسلار دۆلىتى ۱۰۰ يىپەك دۆلىتى ۱۰۰ توغرىسىدا يۇنان ۋە روما يازغۇچىلىرى ئىچىدىن مىلا ۱۰۰ پىلىپپى ۱۰۰ مارىسىللىئوس ۱۰۰ پىتولى قاتارلىقلارنىڭ بەرگەن مەلۇماتى بىرقەدەر تەپسىلىي ۱۰۰ ۋە ئېتىقراق ۱۰۰

روما يازغۇچىسى مىلا ۱۰۰ مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىللىرى ئۆتكەن ۱۰۰ ئاسىيانىڭ شەرقىدە ۱۰۰ ھىندىلار ۱۰۰ سىرىسلىقلار ۱۰۰ سىتىسلىكلەر ۱۰۰ ياشايدۇ ۱۰۰ ھىندىلار بولسا جەنۇبتا ۱۰۰ سىتىسلىكلەر بولسا ئەڭ شىمالدا ۱۰۰ سىرىسلار بولسا مانا شۇ ئىككىسىنىڭ ۱۰۰ سىتىسلىكلەر بىلەن ھىندىلار ۱۰۰ ئوتتۇرا قىسمىدا ياشايدۇ ۱۰۰ سىرىسلىقلار دۇنيادا تەڭدىشى تېپىلمايدىغان سەمىمى سادىق ئادەملەر ۱۰۰ ئۇلار سودا ئىشلىرىغا ئۇستا بولۇپ سودا قىلغاندا يۈزمۇيۈز تۇرۇپ سۆزلەشمەيدۇ ۱۰۰ ماللىرىنى قۇملۇققا قويۇپ ۱۰۰ قويۇپ كەيتىنى قىلىپ تۇرىدۇ ۱۰۰ دەپ يازىدۇ ۱۰۰ مىلانىڭ سىرىسلىقلار توغرىسىدا بەرگەن مەلۇماتى ۱۰۰ ئەمەلىيەتكە دەلمۇدەل ئۇيغۇن كېلىدۇ ۱۰۰ بۇنىڭدا ۱۰۰ دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغان ئۈچ مۇھىم نۇقتا بار ۱۰۰ مىلا ئېيتقاندەك ۱۰۰ ھىندىستان سىرىسلىقلار ۱۰۰ ئۇيغۇرلار ۱۰۰ نىڭ يۇرتى تارىم ئويمانلىقىنىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان ۱۰۰ مىلا ۱۰۰ سىرىسلىقلار سودا قىلغاندا ۱۰۰ يۈزمۇيۈز تۇرۇپ سۆزلەشمەيدۇ ۱۰۰ مالنى قۇملۇققا قويۇپ ۱۰۰ قويۇپ كەيتىنى قىلىپ تۇرىدۇ ۱۰۰ دەيدۇ ۱۰۰ بۇنداق ئەھۋال قەدىمكى چاغلاردا تۈركى خەلقىرىدە ئادەتكە ئايلىنىپ كەتكەن ۱۰۰ تىلىسىز سۇدانى كۆرسىتىدۇ ۱۰۰ مىلا ۱۰۰ سىرىسلىقلار مالنى قۇملۇققا قويۇدۇ ۱۰۰ دەيدۇ ۱۰۰ مىلا ئېيتقان قۇملۇق تارىم ئورمانلىقىدىكى قۇملۇق ۱۰۰ چۆلىنى كۆرسىتىدۇ ۱۰۰ جۇڭگونىڭ ئاساسى تېررىتورىيىسى بولغان ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتە قۇملۇق چۆل يوق ۱۰۰ بۇنى جۇغراپىيىدىن ئاددى ساۋادى بار ئادەملەرنىڭ ۱۰۰ ھەممىسى بىلىدۇ ۱۰۰

تەبىئەتشۇناس رىم بازغۇچىسى پىلىنى تەبىئەت تارىخى ناملىق ئەسىرىدە سىرىس دۆلىتى يىپەك دۆلىتى توغرىسىدا مەزمۇنى مىلا بەرگەن مەلۇماتقا ئوخشايدىغان مەلۇمات بېرىدۇ. پىلىنى مۇنداق دەپ يازىدۇ: سىرىسلىقلارنىڭ ئورمانلىرىدىن يىپەك چىقىدۇ. دۇنياغا مەشھۇر. ئۇلار كىمخاپ تاۋاق دۇردۇن توقۇپ روماغا ئېلىپ بېرىپ ساتىدۇ. سىرىسلىقلار مۇلاھىم تارتىنچاق كېلىدۇ. پىلىنى يەنە مۇنداق دەپ يازىدۇ: سىرىسلىقلار بوي تۇرقى جەھەتتە ئادەتتىكى ئادەملەردىن ئېگىز چاچلىرى قىزىل كۆزلىرى كۆك ئاۋازلىرى جاراڭلىق كېلىدۇ. چەتتىن بارغانلار ئۇلارنىڭ تىلىنى بىلمەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار بىلەن سۆھبەتلىشەلمەيدۇ. چەتتىن بارغانلار ماللىرىنى مەلۇم دەريانىڭ شەرقى قىرغىقىغا ئېلىپ بېرىپ سىرىسلىقلارنىڭ ماللىرىنىڭ يېتىغا قويىدۇ. ئەسلىدە بېكىتىلگەن باھا بويىچە مال ئالماشتۇرۇلىدۇ. پىلىنىنىڭ مەلۇماتىدىن قارىغاندا سىرىسلىقلارنىڭ يىپەك ماللىرى روماغا ئېلىپ بېرىلىپ سېتىلىدىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە پىلىنىنىڭ سىرىسلىقلارنىڭ ئېرقى خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدا بەرگەن مەلۇماتى ناھايىتى يۇقىرى قىممەتكە ئىگە. بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئاق تەنلىك ئېرققا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ. جۇڭگونىڭ قەدىمكى تارىخچىلىرىمۇ ئېرقى جەھەتتىن ئۇيغۇرلارغا بەكمۇ يېقىن بولغان ئويسۇنلارنى كۆك كۆز قىزىل چاچ دەپ يازغان بولسا قىرغىزلارنى چىرايى ئاق سۈزۈك قىزىل چاچ كۆزلىرى كۆك دەپ يازغان. پىلىنىنى رىم ئات سۆڭەكلىرىنىڭ تەيشى ئىشرەت كەپ ساپاغا بېرىلىپ تۇرمۇشتا چىرىكلىشىپ بايلىقلارنى ھەددىدىن ئارتۇق بۇزۇپ چېچىپ ئەخلاقى جەھەتتە بەكمۇ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكى ئۇلارنىڭ كىيىدىغان كىيىملىرىنىڭ سىرىسلەر دۆلىتىدىن كېلىدىغان كىمخاپ تاۋار دۇردۇنلاردىن تىكىلىدىغانلىقى سىرىسلار دۆلىتىدىن سېتىپ ئالىدىغان يىپەك ماللار ئۈچۈن رىم تىللارلىرىنىڭ ئالتۇن پۇللىرىنىڭ ئا سىرىسلىقلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا ھەسرەتلىنىپ مۇنداق دەپ يازغان ئىدى: دۆلىتىمنىڭ تىللارلىرىدىن ھىندىستان سىرىسلار دۆلىتى ۋە ئەرەپ يېرىم ئارىلى قاتارلىق ئۈچ دۆلەتكە ھەر يىلى ئاز دېگەندە يۈز مىليون سىتىرىكىيىس رىم تىللاسى ئېقىپ كېتىدۇ. مانا مۇشۇ بۇللار دۆلىتىمدىكى ئەرلەر بىلەن ئاياللار ئاق سۆڭەكلەرنى دىمەكچىنىڭ بۇزۇپ چېچىپ خەجلىشى ئۈچۈن كېتىدۇ. پىلىنىنىڭ تەبىئەت تارىخىدىكى مەلۇماتقا ئاساسلانغاندا روما ئاق سۆڭەكلىرى ئۆزلىرىنىڭ تەيشى ئىشرەت كەپ ساپالىق تۇرمۇشىنىڭ ئېھتىياجىغا لازىم بولىدىغان يىپەك ماللارنى سىرىسلىقلاردىن ئالغان بولسا دورا دەرەمەك ئۈنچە ياقۇتلارنى ھىندىستاندىن مەرۋايىتلارنى ئەرەبىستاندىن ئالغان.

يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك ھەر يىلى روما پۇلىدىن يۈز مىليون سىتىرىكىيىس رىم تىللاسى روما ئاق سۆڭەكلىرىنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سىرىسلىقلاردىن سېتىپ ئالىدىغان يىپەك ماللار ھىندىستاندىن ۋە ئەرەبىستاندىن ئالىدىغان دورا دەرەمەك ئۈنچە ياقۇت مەرۋايىتلار ئۈچۈن سەرپ بولغان يونان ئالىمى كىلاۋدى پىتۇلىيىمى جۇغراپىيە ناملىق ئەسىرىدە سىرىسلار دۆلىتى يىپەك دۆلىتىنىڭ تەبىئى شارائىتى قانداق خەلقلەر ياشايدىغانلىقى توغرىسىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ: سىرىسلار دۆلىتىنىڭ غەربىي

چېگراسى سىستېمە بولۇپ ئۇ ئىمماۋىس ۋىكىپېدىيەنىڭ سىرتىدا شىمالى چېگراسى نامسىز يەر ۋىكىپېدىيە شەرقى چېگراسىمۇ نامسىز يەر ۋىكىپېدىيە بولسا ھىندىستاندىكى گانگې دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقى بىلەن چېگرالىنىدۇ ۋىكىپېدىيە سىرتى سىرتى سىرتى دۆلىتىنىڭ ئەتراپىنى ئوراپ تۇرىدىغان تاغلار توغرىسىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ ۋىكىپېدىيە سىرتى سىرتى دۆلىتىنىڭ تۆت تەرىپىنى ۋىكىپېدىيە تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ ۋىكىپېدىيە تېررىتورىيىسى ئىچىدە ئىككى چوڭ دەريا ئاقىدۇ ۋىكىپېدىيە دەريالارنىڭ بىرى ئىچىسى ئۇيغۇرداس ۋىكىپېدىيە دەرياسى بولۇپ ئۇ ئاۋىستىران ۋە ئاسىيا ئىچىدىن ئىبارەت ئىككى مەنبەدىن باشلىنىدۇ ۋىكىپېدىيە دەريالارنىڭ ئىككى ئىچىسى باۋىس دەرياسى بولۇپ ئۇ ئاسىيا ۋە ئوتتۇرا كورخۇس ۋىكىپېدىيە تېررىتورىيىسى ئىبارەت ئىككى مەنبەدىن باشلىنىدۇ ۋىكىپېدىيە يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئىككى دەريانىڭ ئالدىنقىسى ئاقسۇ ياكى قەشقەر دەرياسى كېيىنكىسى ياركەنت ۋىكىپېدىيە زەرەپشان ياكى قارىقاش دەرياسىدىن باشقا دەريا ئەمەس ۋىكىپېدىيە

پىتولىمى ئۇيغۇرداس دەرياسىنىڭ بويىدا ئۇيغۇرداس دۆلىتى بار دېگەن ۋىكىپېدىيە پىتولىمىنىڭ ئۇيغۇرداس دېگىنى دەل ئۇيغۇرلارنىڭ يۇنان تەلەپپۇزىدا ئېيتىلىشى خالاس ۋىكىپېدىيە يۇنان ئالىمى ماركسىلىنوس مىلادىنىڭ ۋىكىپېدىيە يىلى ياشىغان ۋىكىپېدىيە تارىخنامە ئاتلىق كىتابىدا ۋىكىپېدىيە شەرقتە سىرتى سىرتى ئېلى بار ۋىكىپېدىيە ئەتراپىنى ئېگىز تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ ۋىكىپېدىيە بۇ تاغلار بىر تۇتاش سوزۇلۇپ تەبىئىي توسۇقنى شەكىللەندۈرىدۇ ۋىكىپېدىيە سىرتىلىقلار شۇنىڭ ئىچىدە ياشايدۇ ۋىكىپېدىيە ئۇلارنىڭ يېرى تەكشى كەڭ ئاشا ۋە باي ۋىكىپېدىيە غەربتە سىستېمە بىلەن چېگرالىنىدۇ ۋىكىپېدىيە شەرقىي بىلەن شىمالدىن ئىبارەت ئىككى تەرىپى چۆللۈك تاغلىرىنىڭ ئۈستى تەڭرى تاغلىرى بىلەن پامىر تاغلىرى كۈزدە تۇتۇلسا كېرەك ۋىكىپېدىيە بويى قار بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدۇ ۋىكىپېدىيە جەنۇبىي چېگراسى ھىندى ۋە گانگې دەرياسىغىچە بارىدۇ ۋىكىپېدىيە تاغلىرىنىڭ ھەممىسى ئېگىز يوللىرى تىك قىيالىق ئەگرى ۋىكىپېدىيە كېلىدۇ ۋىكىپېدىيە تاغلارنىڭ ئارىسى تۈزلەڭلىك ۋىكىپېدىيە تېررىتورىيىسى ئىچىدە ئۇيغۇرداس ۋە باۋىس دەرياسىدىن ئىبارەت ئىككى دەريا ئاقىدۇ ۋىكىپېدىيە سىرتى سىرتى سىرتى ياشايدۇ ۋىكىپېدىيە ھەربىي قورال يارق تۇتمايدۇ ۋىكىپېدىيە زادى ئۇرۇش قىلمايدۇ ۋىكىپېدىيە مۇلاھىم ياۋاش قوشنا دۆلەتلەرنى پاراكەندە قىلمايدۇ ۋىكىپېدىيە ئىقلىمى مۆتىدىل ھاۋاسى ساپ پاكىز ئاسماندا بۇلۇت كۆپ بولمايدۇ ۋىكىپېدىيە قاتتىق بوران چىقمايدۇ ۋىكىپېدىيە ئورمانلىق ئىنتايىن كۆپ ئورمانلىقتا ماڭسا ئاسماننى كۆرگىلى بولمايدۇ ۋىكىپېدىيە ماركسىلىنوس يەنە مۇنداق دەپ يازىدۇ ۋىكىپېدىيە سىرتىلىقلار ئاددىي ساددا ياشاشقا ئادەتلەنگەن ۋىكىپېدىيە ئۇلار خالى جايىدا ئولتۇرۇپ كىتاب ئوقۇپ كۈن ئۆتكۈزۈشنى ياخشى كۆرىدۇ ۋىكىپېدىيە كىشىلەر بىلەن بېرىش كېلىش قىلىشنى ئانچە باقتۇرمايدۇ ۋىكىپېدىيە چەت ئەللىكلەر چېگرادىكى دەريادىن ئۆتۈپ ئۆيەرگە يىپەك ياكى باشقا مال ئالغىلى بارسا كۆزلىرى بىلەن بىر ۋىكىپېدىيە بېرىگە بېقىشى پىلا ھاۋاسىنى توختىتىدۇ ۋىكىپېدىيە گەپلەشمەيدۇ ۋىكىپېدىيە ئۇلارنىڭ يەر بايلىقى مول باشقىلارغا ئېھتىياجى چۈشمەيدۇ ۋىكىپېدىيە يۇقىرىدا يۇنان ۋە رىم ئالىملىرىنىڭ خاتىرىلىرىدىن كەلتۈرگەن پاكىتلاردىن تۆۋەندىكى خۇلاسەنى چىقىرىش مۇمكىن ۋىكىپېدىيە

مىلادىدىن ۋىكىپېدىيە يىل بۇرۇنقى ۋاقىتىدىن تارتىپ ياۋرۇپالىقلار يۇنان ۋە رىم تارىم ۋادىسىدىكى ئۇيغۇرلار ئېلىنى يىپەك ئېلى سىرتى سىرتى ئېلى دەپ تونىغان ۋىكىپېدىيە

يۇنان ۋە رىم ئالىملىرى تارىم ئورمانلىقىنىڭ تەبىئىي شارائىتى تاغلىرى دەريالىرى

ئورمانلىرى چۆللىرى ئېقىلىمى ئۇنىڭغا چېگرالىتىدىغان دۆلەتلەر ھەققىدە ئاساسەن توغرا مەلۇمات بەرگەن

يۇنان ۋە رىم ئالىملىرى ئەڭ قەدىمكى چاغلىرىدىن تارتىپ ياۋرۇپالىقلارنىڭ تارىم ئويمانلىقىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ يىپەك ماللىرىنى ئىستىمال قىلغانلىقىنى كۈچلۈك پاكىتلار ئارقىلىق ئېيتىق ۋە تەپسىلىي چۈشەندۈرگەن

يۇنان ۋە رىم ئالىملىرى تارىم ئويمانلىقىدا ياشىغان خەلقنىڭ ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى ئۇلارنى ئۆز نامى بىلەن ئۇيغۇرداس ئاتىغاندىن تاشقىرى ئۇلارنىڭ ئىرقى جەھەتتىن قايسى ئىرققا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنىمۇ ئىسپاتلاپ بەرگەن

ئەگەر سىرىس ئېلى دەپ ئاتالغان تارىم ئويمانلىقىدا يىپەكچىلىك سانائىتى ئەڭ قەدىمكى چاغلاردىن تارتىپ مىلادىدىن نەچچە ئەسىر بۇرۇن تەرەققى قىلمىغان بولسا جاھاننىڭ مەر مەر شەھرى دەپ ئاتالغان رىمدىكى روما ئاق سۆڭەكلىرىنىڭ يۇقىرى سۈپەتلىك يىپەك ماللارغا بولغان ئېھتىياجىنى قامدىيالىمىغان بولاتتى

ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى چاغلاردا يىپەك توقۇمىچىلىقىدا يۇقىرى سەۋىيىگە كۆتۈرۈلگەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان پاكىتلار ئاز ئەمەس ئىچكى ئۆلكىلەردىكى خەنزۇلار يىپەك توقۇمىچىلىقىدا ئۇيغۇرلارنىڭ توقۇمىچىلىقىنى ئارتۇقچىلىقىدىن ئۆگەنگەنلىكى بۇنىڭغا مىسال بولىدۇ بېقىنقى يىللاردا شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن ئەسىردە ئىچكى ئۆلكىلەردە توقۇلغان يىپەك توقۇلمىلار قېزىۋېلىندى بۇنداق يىپەك توقۇلمىلاردىكى ئىسبەتەن كۆزگە كۆرۈنەرلىك تەرەققىيات شۇ بولغانكى شۇ چاغلاردا تۈز يوللۇق كىمخاپلاردىن تاشقىرى يەنە قىيپاش گۈللۈك ئارقىغىدىن گۈل چىقىرىلغان كىمخاپلارمۇ مەيدانغا كەلگەن ئارقاقتىن بۇ خىل گۈل چىقىرىش ئۇسۇلىنى خەن سۇلالىسى ۋاقتىدىلا مىلادىدىن بىرنەچچە ئەسىر بۇرۇن شىنجاڭدىكى قېرىنداش مىللەتلەر يۇڭ توقۇمىچىلىق ھۈنەرىدە قوللانغان ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونلىرى يىپەك توقۇمىچىلىقتا قوللانغان بۇ خىل توقۇش ئۇسۇلىنى كىمخاپلارنىڭ ئارقىغىدىن گۈل چىقىرىش ئۇسۇلىنى ئا شىنجاڭدىن ئۆگەنگەن بولسا كېرەك مانا شۇ پاكىت قەدىمكى چاغلاردا ئۇيغۇرلارنىڭ يىپەك توقۇمىچىلىقى ياكى بۇڭ توقۇمىچىلىقىدا بولسۇن يۇقىرى سەۋىيىگە كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ

بۇنىڭدىن تاشقىرى مىلادىنىڭ يىللىرى شەرق مەلىكىسى پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كەلگەن ئۇنىڭدىن بۇرۇن شىنجاڭ رايونىدا يىپەك يوق ئىدى دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىدىغان مۇنداق بىر پاكىتىمۇ بار بېقىنقى يىللاردا تۇرپان رايونىدا ئېلىپ بېرىلغان ئارخىئولوگىك قېزىشلەر ئارقىلىق قېزىۋېلىنغان قول بازىلار ئىچىدە مىلادىنىڭ يىللىرىدا پىلە قۇرۇتىنى ۋە ئۆزىمە دەرىخىنى ئىجارىگە ئېلىش توغرىسىدا يېزىلغان ھۆججەت ئۇچرىدى يادىكارلىق بەت مانا بۇ پاكىت يىپەك مەلىكىسى شەرق مەلىكىسى مىلادىنىڭ يىللىرى پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كەلگەن دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىدۇ قەدىمكى چاغدا خوتەندىلا

ئەمەس ھەتتا تۇرپان رايونىدىمۇ يىپەكچىلىك تەرەققىي قىلغانىدى

يۇقىرىدىكى پاكىتلاردىن چىقىرىلغان ئەڭ ئاساسلىق ۋە مۇھىم خۇلاسە ئاتالمىش يىپەك مەلىكىسى رىۋايىتىدىكى مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى جۇڭگودىن خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان مەلىكىنىڭ بىلە قۇرۇتى ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كېلىشىدىن بۇرۇن خوتەندە يىپەك توقۇمىچىلىق سانائىتى يوق ئىدى دېگەن يالغان رىۋايەتنىڭ ئۈزۈل كېسىل رەت قىلىنىشى خالاس

شۇنىمۇ ئېيتىش كېرەككى قەدىمكى چاغلاردا جۇڭگودىن باشقا دۆلەتلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىرىغا ياتلىق بولغان مەلىكىلەرنىڭ ئىسىملىرى جۇڭگونىڭ تارىخى يىلنامىلىرىغا ئۇيسۇن خانلىرىغا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىلىرىنىڭ ئىسىملىرى جۇڭگو تارىخى يىلنامىلىرىغا يېزىلغان ئەپسۇسكى مىلادىنىڭ ۱۱-ئەسىرىدە خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان مەلىكىنىڭ ئىسمى جۇڭگونىڭ تارىخى يىلنامىلىرىدا ئۇچرىمايدۇ

تارىخىي پاكىتلارنىڭ راستلىقىغا ھۆرمەت قىلىنىدىغان بولسا تارىخىي پاكىتلار بويىچە ئىسپاتلانمىغان رىۋايەتنىڭ يالغانلىقى ئېتىراپ قىلىنسا خوتەنگە بىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن دېگەن رىۋايەتنىڭ تامامەن يالغانلىقىنى ئېتىراپ قىلماسلىققا ھېچقانداق بانا سەۋەب يوق ھونلارنىڭ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا بارىدىغان خەلقئارا قاتناش يولىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشى جۇڭگو بىلەن غەرب ئەللىرى ئارىسىدىكى تۈرلۈك مۇناسىۋەتلەرنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا توسقۇن بولغان شۇنىڭ ئۈچۈن شەرق بىلەن غەرب ئارىسىدىكى خەلقئارا قاتناش يولى جۇڭگوغا نىسبەتەن گاھ تاقىلىپ گاھ ئېچىلىپ تۇراتتى

مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى ئىران ئەلچىلىرى جۇڭگوغا كەلگەن بولسا مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى جۇڭگو ئەلچىسى گەن يىڭ بۇنى بەنچاۋ ئەۋەتكەن ئىرانغا بارغان جۇڭگو بىلەن ئىران ئارىسىدا سودا مۇئامىلىسى توغرىسىدا بېتىم تۈزۈلگەن تارىخى مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى رومالىق بىر سېھرىگەر دېڭىز يولى بىلەن ھىندىچىنىڭ كېلىپ بېرما ئارقىلىق جۇڭگوغا كەلگەن مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى روما ئېمپىراتورى ماركۇس ئاۋرىل مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە ئېمپىراتور بولغان دېڭىز يولى ئارقىلىق جۇڭگوغا ئەلچى ئەۋەتكەن روما ئەلچىسى دېڭىزدىن ھىندىچىنىڭ چىقىپ ۋېيتنام ئارقىلىق جۇڭگوغا كەلگەن ئەلچى جۇڭگو پادىشاھى خەن خۇئاندى مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە پادىشاھ بولغان غاپىل چىشى كەركە مۇڭگۈزى ياقۇت قاتارلىق سوۋغاتلارنى ئېلىپ كەلگەن يۇقىرىدىكى تارىخىي پاكىتلارغا ئاساسلانغاندا ئىراننىڭ جۇڭگو بىلەن ئورناتقان دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى رومانلىقلارنىڭ سىرىسلەر ئېلى يىپەك ئېلى دەپ ئاتىغان ئۇيغۇرلار بىلەن ئورناتقان يىپەك سودىسى مۇناسىۋىتى بۇنداق مۇناسىۋەت مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇن باشلانغاندىن ئاز دېگەندە ئۈچ ئەسىر مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇن كېيىن باشلانغان رومانلىقلارنىڭ جۇڭگو بىلەن ئورناتقان دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى ئەگەر شۇنداق مۇناسىۋەت مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن باشلانغان بولسا رومانلىقلارنىڭ سىرىسلەر ئېلى بىلەن ئورناتقان يىپەك سودىسى مۇناسىۋىتىدىن

تەخمىنەن ۱۱۱۱ يىل كېيىن باشلانغان ۱۱۱۱

بىلە قۇرۇتتى ئۇرۇقىنىڭ ياۋرۇپاغا تارقىلىشى ۱۱۱۱ تەھرىر ۱۱۱۱

قەدىمكى رىم ئېمپىرىيىسى دەۋرىدە ۱۱۱۱ مىلادىدىن بۇرۇن ۋە كېيىن ۱۱۱۱ يىپەكتىن توقۇلغان كىمخاپ شايى تاۋار دۇردۇنلارنىڭ ياۋرۇپاغا ۱۱۱۱ ئاساسەن روماغا ۱۱۱۱ تارىم ئويمانلىقىدىكى يىپەك ئېلى ۱۱۱۱ سىرىسلەر ئېلى ۱۱۱۱ دىن بارغانلىقى ۱۱۱۱ ئاتالمىش ۱۱۱۱ يىپەك مەلىكىسى ۱۱۱۱ رىۋايىتىنىڭ يالغانلىقى توغرىسىدا سۆزلەپ ئۆتتۈم ۱۱۱۱ تۈرك خاقانلىقى دەۋرىدە ئىچكى ۋە تاشقى ۱۱۱۱ خەلقئارا ۱۱۱۱ سودا ئىشلىرى ئەھۋالىنىڭ ئاساسى مەشغۇلاتلىرىدىن بىرى ئىدى ۱۱۱۱ بولۇپمۇ بۇ دەۋردە خەلقئارا سودا ناھايىتى كەڭ مىقياسىدا قانات يايدىغان ئىدى ۱۱۱۱ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلى تۇرپان خانلىقى ۱۱۱۱ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۱۱۱۱ نىڭ خانى كۈيۋىتتاي غەربىي تۈرك خانلىقىنىڭ خاقانى تۇن يابغۇ خاقاننىڭ رۇقسىتىنى ئېلىپ جۇڭگودىن تاڭ سۇلالىسىنىڭ پادىشاھى لى يەن ۱۱۱۱ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىغىچە پادىشاھ بولغان ۱۱۱۱ گە ئەۋەتكەن سوۋغا ۱۱۱۱ سالاملىرى ئىچىدە شەرقىي رومادىن كەلتۈرۈلگەن كۈچۈكلەر قارا تۈلكە موپىتىسى قاتارلىق نەرسىلەر بار ئىدى ۱۱۱۱ شۇنىڭغا قارىغاندا تۈركلەر روما بىلەن قىلغان سودىلىرىدا رومانىڭ نەسىللىك ئىتلىرىنىمۇ ئېلىپ كەلگەن ۱۱۱۱ تۈرك خاقانلىرى دەۋرىدىمۇ ۱۱۱۱ بۇرۇنقى چاغلارغا ئوخشاشلا ئاسىيادىن ياۋرۇپاغا ئېلىپ بېرىلىدىغان سودا ماللىرىدىن يىپەك رەختلەر دورا ۱۱۱۱ دەرەكلەر ۱۱۱۱ زىيۇ ۱۱۱۱ زىننەت بۇيۇملىرى تېرىدىن ئىشلەنگەن ماللار ئاساسى سالماقنى ئىگىلەيتتى ۱۱۱۱

تۈركلەر يالغۇزلا ياۋرۇپا بىلەن سودا قىلىپ قالماستىن ۱۱۱۱ جۇڭگو بىلەنمۇ ناھايىتى كەڭ ھالدا سودا ئىشلىرىنى ئېلىپ بارغان ۱۱۱۱ تۈرك خانلىقى تەركىبىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ مۇھىم خانلىقلىرىدىن سەمەرقەنت خانلىقى ۱۱۱۱ بۇخارا خانلىقى قاتارلىق خانلىقلار مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ ۱۱۱۱ يىلىغىچە بولغان ۱۱۱۱ يىل ئىچىدە جۇڭگوغا توققۇز قېتىم سودا ئەلچىلىرى ئەۋەتكەن ۱۱۱۱ تۈرك خاقانلىقى تەركىبىگە كىرگەن خانلىقلار يېرىم مۇستەقىل ھالدا بولۇپ بەزى خەلقئارا مۇناسىۋەتلەردىكى چوڭ ئىشلارنى قىلىشتا تۈرك خاقانىنىڭ رۇخسىتىنى ئالاتتى ۱۱۱۱

يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك ۱۱۱۱ تۈركلەر بىلەن ئىران ساسانىلار سۇلالىسى ئارىسىدا بىرنەچچە قېتىم ئۇرۇشتىڭ يۈز بېرىشى خەلقئارا سودا يولىغا بولغان ھۆكۈمرانلىقنى تالىشىش ۋە خەلقئارا يىپەك سودىسىدىن كېلىدىغان پايدىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بولغان بۇ كۆرەشتە شەرقىي روما بىلەن ئىتتىپاقداشلىق مۇناسىۋىتىنى ئورناتقان تۈركلەر ئۈستۈن چىققان ۱۱۱۱

ھەر يىلى دېگۈدەك نەچچە ئون مىليونلىغان رىم تىللاسىغا سىرىسلەر ئېلىدىن يىپەك ماللارنى سېتىپ ئېلىشقا خېلىدىن بېرى چىدىمىغان رىم ھۆكۈمرانلىرى ۱۱۱۱ ئېمپىراتورلىرى ۱۱۱۱ بىلىدىن يىپەك چىقىرىپ ئۆزلىرىنىڭ ئېھتىياجىغا لازىم بولىدىغان كىمخاپ شايى تاۋار دورا قاتارلىق يىپەك ماللارنى ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن باش قاتۇرۇشقان ئىدى ۱۱۱۱

ئۇلارنىڭ بۇ ئارزۇ ۱۱۱۱ ئۈمىدلىرى تۈرك خانلىقى دەۋرىدە ئەمەلگە ئاشتى ۱۱۱۱ بۇ توغرىدا يۇنان

شانلىق مەدەنىيەت يارىتىشىمۇ ناھايىتى كۈچلۈك تۈرتكىلىك روللارنى ئوينىغان ۱ خەلقئارا سودا يولىدا سودا كارۋانلىرى ئەلچىلەر سەيياھلار غەربىي شەرققە شەرقىي غەربكە موكىدەك ئۆتۈشۈپ تۇراتتى ۲ بەزىدە بولسا تاجاۋۇزچىلىق مەقسىتى بىلەن سەپەرۋەر قىلىنغان تۈمەنلىگەن قوشۇنلارمۇ سودا ئەلچىسى ياكى ئاددى سودىگەر قىياپىتىگە كىرىۋالغان جاسۇسلارمۇ قاتناپ تۇراتتى ۳ غەرب بىلەن شەرق ئوتتۇرا ئاسىيا ئارقىلىق توۋار ئالماشتۇرۇش ئىشلىرىنى يۈرگۈزگەندىن تاشقىرى مەخپىي ئاخبارات يىغىش ئىشلىرىنى قىلاتتى ۴ باشتا ئېيتىپ ئۆتكۈنىمىزدەك مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۵ يىللىرى ئىسمى نامەلۇم بىر ئىرانلىقنىڭ ئۇيغۇرلار يۇرتىدىن پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى ئوغرىلاپ مەخپىي ھالدا شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بېرىپ بىپەك ئىشلەپچىقىرىشىدا ھۆكۈم سۈرگەن نەچچە مىڭ يىللىق سىرتىڭ ئىشكىنى ئېچىپ تاشلىغان ۶ شۇ ئىرانلىق پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بېرىشتىن بۇرۇن شەرقىي روما ئېمپىراتورى ئۇلۇغ پوستىئان ۷ مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۸ يىلىدىن ۱۰۰۰ ۹ يىلىغىچە ئېمپىراتور بولغان ۱۰ بىلەن شۇ مەسىلە توغرىسىدا سۆزلەشكەن ۱۱ پوستىئان ئەگەر ئىرانلىق راھىپ پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى سىرىسلەر ئېلىدىن ئوغرىلاپ ئېلىپ كېلىدىغان بولسا ئۇنىڭغا ناھايىتى قىممەت باھالىق ئىنتام ۱۲ مۇكاپات ۱۳ بېرىدىغان بولغان ۱۴

ئېھتىمال ئىرانلىق راھىپ خىرىستىئان مۇرىدى بولغانلىقى پوستىئاندىن ئالىدىغان قىممەت باھالىق ئىنتامغا قىزىققانلىقى ئۈچۈن سىرىسلەر ئېلىدىن پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى ئوغرىلاپ شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بەرگەن ۱۵ مانا مۇشۇ ۋەقەدىن تەخمىنەن ۱۰۰۰ ۱۶ يىل بۇرۇن ۱۷ مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۱۸ يىلى ۱۹ غەربنىڭ سۈزۈك رەڭلىك شىشە ياساشىكى مەخپىي سىرىنى ئاق ھون سودىگەرلىرى ۲۰ ئۇلۇغ ياۋچىلار ۲۱ جۇڭگوغا بىلدۈرۈپ قويغان ۲۲ ئۇنىڭدىن بۇرۇن خەنزۇلار رەڭلىك شىشە ياساشنى بىلمەيتتى ۲۳ ئۇلار رەڭلىك شىشەنى ناھايىتى يۇقىرى باھادا غەربىي ۲۴ سۈرىيىدىن ۲۵ سېتىپ ئېلىشقا مەجبۇر ئىدى ۲۶ شۇنىڭ ئۈچۈن خەنزۇلار ئۇزۇندىن بېرى رەڭلىك شىشە ياساشنىڭ سىرىنى غەربىي بىلىپ ئېلىشقا ئۇرۇنۇپ كەلگەنىدى ۲۷ بۇنداق ئۇرۇش مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۲۸ يىلى ياۋچىلارنىڭ ياردىمى بىلەن ئەمەلگە ئاشتى ۲۹

بۇ ئىشقا مۇناسىۋەتلىك تارىخى پاكىتلار مۇنداق ۳۰ شىمالى سۇلالىلەر تارىخى ۳۱ دىكى خاتىرىگە ئاساسلانغاندا شىمالى ۋېي خانلىقى ۳۲ مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۳۳ يىلىدىن ۱۰۰۰ ۳۴ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۳۵ نىڭ خانى تۇباتاۋنىڭ ۋاقتىدا ۳۶ مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۳۷ يىلىدىن ۱۰۰۰ ۳۸ يىلىغىچە خان بولغان ۳۹ مىلادىيىنىڭ ۱۰۰۰ ۴۰ يىلى ئۇنىڭ پايتەختىگە كەلگەن ئاق ھون سودىگەرلىرى ۴۱ ئۇلۇغ ياۋچىلار ۴۲ تاغدىن دورا ئېلىپ كېلىپ ئۇنى ئېرىتىپ رەڭلىك شىشە ياسىغان ۴۳ بۇ كىشىلەر غەربنىڭ رەڭلىك شىشەلىرىدىنمۇ باقىراق ۴۴ چىرايلىق چىققان ۴۵ بۇنداق رەڭلىك شىشەنى كۆرگەنلەر ھەيران قېلىشىپ ئىلاھى شىشەلەر دىيىشكەن ۴۶ ئاق ھون سودىگەرلىرى رەڭلىك شىشە ياساشنى خەنزۇلارغا ئۆگەتكەن ۴۷ شۇنىڭدىن باشلاپ سۈرىيە بۇنانلىقلارنىڭ رەڭلىك شىشەنى مونوپولىيە قىلىۋېلىش ھوقۇقى پاچاقلىتىپ كەتكەن ۴۸ قەدىمكى تارىخىي پاكىتلار بويىچە ھۆكۈم قىلغاندا بىرەر مىللەت ياكى خەلقنىڭ ئىجاد قىلغان بىر خىل تېخنىكىسى غەرب ئەللىرىدە پۈتۈنلەي قەتئىي مەخپىي ئىدى ۴۹ شۇنىڭغا قارىغاندا تۇباتاۋ شىمالى ۋېي خاندانلىقىنىڭ پايتەختى داتۇڭغا كەلگەن سودىگەرلەرنىڭ رەڭلىك

شىشە ياساش تېخنىكىسىنى بىلىدىغانلىقىنى بىلىپ قالغان بولسا كېرەك ۋە ئەگەر ئەھۋال بىزنىڭ قىياسىمىزدىكىدەك بولىدىغان بولسا ئۇ چاغدا تۇباتۇ ئاق ھون سودىگەرلىرىگە نىسبەتەن بېسىم كۈچ ئىشلىتىپ ئۇلارنى رەڭلىك شىشە ياساش تېخنىكىسىنى ئۆگىتىشكە مەجبۇرلىغان ياكى ناھايىتى يۇقىرى باھالىق بەدەل بېرىشكە ۋەدە قىلىپ ئالىدىغان بولۇشى مۇمكىن ۋە يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئىرانلىق راھىپ بىلەن ئاق ھون ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە سودىگەرلىرى ماددى مەدەنىيەت ئىچىدە ناھايىتى ئېسىل قىممەتلىك بولغان يىپەك بىلەن رەڭلىك شىشەنى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ سىرلىرىنى بىلمەيدىغانلارغا مەلۇم قىلىپ قويغان مەدەنىيەت ئۇغرىلىرى جاسۇسلىرى بولسىمۇ مەلۇم نۇقتىدىن قارىغاندا ئۇلار شەرقىي روم بىلەن جۇڭگونىڭ ماددى مەدەنىيىتىنى يۈكسەلدۈرۈشتە ناھايىتى چوڭ رول ئوينىغان ۋە

خەنزۇلار ئۇيغۇرلاردىن ۋە ئۇيغۇرلار ئارقىلىق ماددى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەتكە دائىر نۇرغۇن ئېسىل قىممەتلىك بايلىقلارغا ئىگە بولغان ۋە جاڭ چيەن مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇن ئوتتۇرا ئاسىياغا ئىككىنچى قېتىم كېلىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ ئۇيغۇرلار يۇرتىدىن ئۆزۈم ۋە بىدە ئېلىپ كەتكەن ۋە ئۆزۈم بىلەن بىدە پادىشاھ خەنۇددىنىڭ ناھايىتى قەدىرلەپ ئېتىبار بېرىشكە ئېرىشكەن ۋە پادىشاھ ئوردىسىنىڭ ئەتراپىدا ئۈزۈملۈك باغلار بىدەلىكلەر پەيدا بولغان ۋە بولۇپمۇ بىدە ئاتىنىڭ ئاساسلىق يەم ۋە خەشەكلىرىدىن بىرى بولۇپ ئات بېقىشقا ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇراتتى ۋە شۇ چاغلاردا خەنۇددى ھونلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇشلاردا ئاتلىق قوشۇننىڭ ناھايىتى مۇھىملىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ۋە ئۇ جەڭ ئاتلىرىنى كۆپلەپ ئۆستۈرۈشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ئىدى ۋە جاڭ چيەن ئوتتۇرا ئاسىيادىن قايتىشىدا ئۆزۈم بىلەن بىدە بىلەن باشقا يەنە زىغىر قارامۇچ پىياز تۇرۇپ قوغۇن تاۋۇز كاۋا قاتارلىقلارنىڭ ئۇرۇقىنىمۇ ئېلىپ كەتكەن ۋە شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشۇ نەرسىلەر جۇڭگودا تېرىلىشقا باشلىغان ۋە دەل شۇ چاغدا ياڭاق بىلەن ئانار كۆچىتىمۇ ئۇيغۇرلار يۇرتىدىن ئىچكىرىگە كەلتۈرۈلگەن ۋە خەنزۇلار مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-ئەسىرىگىچە پاخىتىدىن رەخ ئىشلەپچىقىرىشنى بىلمەيتتى ۋە پەقەت ۱۱۱۱-ئەسىردىنلا كېۋەز ئۇرۇقى ۋە چىگىت ۋە تۇرپاندىن ئىچكىرىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنلا پاختا رەخت ئىشلەپچىقىرىش باشلانغان ۋە ئۇنىڭغىچە خەنزۇلار پاختا رەختلەرنى ئوتتۇرا ئاسىيادىن ۋە باشقا مەملىكەتلەردىن ئېلىپ كېلەتتى ۋە قەدىمكى چاغلاردا قۇنقاۋ پىيا بالابار قاتارلىق مۇزىكا ئەسۋابلىرى ئىراندىن جۇڭگوغا كىرگەن بولسا داپ نەي سۇناتى قاتارلىق مۇزىكا ئەسۋابلىرى ئوتتۇرا ئاسىيادىن ۋە ئۇيغۇرلاردىن كىرگەن ۋە بولۇپمۇ سۈي سۇلالىسى ۋە تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە ئۇيغۇرلار جۇڭگو مۇزىكا سەنئىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى كۆك تۈرك خانلىقىنىڭ بىكە ۋە مەلىكەلىرىدىن ئاسىنا بىكە شىمالى جۇ سۇلالىسى ۋە ۱۱۱۱-يىلىنىڭ خانى جۇشۇەندىغا ياتلىق قىلىنغاندا تۈرك خاقانلىقىنىڭ پايتەختى ئۇتۇ كۈندىن چاڭئەنگە ۋە شىئەنگە ئاسىنا بىكە بىلەن بىللە سۇ جاۋا ئاتلىق مەشھۇر مۇزىكا ئۇستازىمۇ كەلگەن ۋە ئۇ كۇچارلىق بولۇپ سۈي سۇلالىسى ۋاقتىدا ۋە چاڭئەندە ئۇزۇن مۇددەت تۇرغان ۋە سۇجاۋا شۇ مەزگىلدە جۇڭگو مۇزىكا سەنئىتىنىڭ بەكمۇ تۆۋەن نامراتلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ جۇڭگو مۇزىكىچىلىقىنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتىش ئۇنىڭ سەنئىتىنى ناھايىتى

يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن مۇكەممەل بولغان توققۇز يۈرۈش مۇزىكا سېستىمىسىنى بەرپا قىلغان ۱۱
ئۇلار تۆۋەندىكىچە ۱۱

كۇچار مۇزىكىسى

قەشقەر مۇزىكىسى

بۇخارا مۇزىكىسى

سەمەرقەنت مۇزىكىسى

غەربىي لياۋ مۇزىكىسى

ھىندى مۇزىكىسى

كۈرىيە مۇزىكىسى

چىڭ مۇزىكىسى

لى خۇا مۇزىكىسى ۱۱

بۇنىڭ ئىچىدە چىڭ مۇزىكىسى بىلەن لى خۇا مۇزىكىسى جۇڭگونىڭ ئەنئەنىۋى مۇزىكىسى
ئىدى ۱۱ بۇنىڭدىن باشقا يەتتە خىل مۇزىكىنىڭ ئىچىدىن ھىندى مۇزىكىسى بىلەن
كۈرىيە مۇزىكىسىنى ھېسابقا ئالمىغاندا قالغان بەش خىل مۇزىكا كۇچار مۇزىكىسىنى
ئاساس قىلغان ئۇيغۇر مۇزىكىسى ئىدى ۱۱

سۇجاۋا پىيىپا چېلىشقا ناھايىتى ئۇستا بولۇپ شۇ چاغدا جۇڭگودىن ئۇنىڭغا تەڭ كەلگەندەك
بىرەر مۇزىكانت چىققان ئەمەس ۱۱ شۇڭا ئۇ مۇزىكا ئۇستازى دېگەن ھۆرمەتلىك نامغا ئىگە بولغان ۱۱

جۇڭگو تاڭ سۇلالىسى دەۋرىگە كەلگەندە ۱۱۱۱۱۱۱۱ سۇجاۋا يارىتىپ بەرگەن توققۇز يۈرۈش
مۇزىكا سېستىمىسى ئاساسىدا ۱۱۱۱۱۱۱۱ يىلى ۱۱ يۈرۈش مۇزىكا سېستىمىسىنى بەرپا قىلدى ۱۱
بۇلار تۆۋەندىكىچە ۱۱۱۱۱۱۱۱ كۇچار مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ قەشقەر مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ تۇرپان مۇزىكىسى
۱۱۱۱۱۱۱۱ غەربىي لياۋ مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ بۇخارا مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ سەمەرقەنت مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱
كامبۇدژا مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ كۈرىيە مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ يەن مۇزىكىسى ۱۱۱۱۱۱۱۱ چىڭ شاڭ
مۇزىكىسى ۱۱ مانا شۇ ئون يۈرۈش مۇزىكا سېستىمىسى ئىچىدە ئالتە خىل مۇزىكا ۱۱۱۱۱۱۱۱ بۇنىڭغا
تۇرپان مۇزىكىسى قوشۇلغان ۱۱ كۇچار مۇزىكىسىنى ئاساس قىلغان ئۇيغۇر مۇزىكىسى ئىدى ۱۱
بۇنىڭ ئىچىدىكى غەربىي لياۋ مۇزىكىسىمۇ مەلۇم دەرىجىدە خەنزۇ مۇزىكىسىنىڭ
تەسىرىگە ئۇچرىغان ھون مۇزىكىسى بولۇپ قەدىمكى ئۇيغۇر مۇزىكىسى ئىدى ۱۱
بۇنىڭدىن تاشقىرى كۇچار ئۇسۇلىنى ئاساس قىلغان ئۇيغۇر ئۇسۇل سەنئىتىمۇ ئۇيغۇر مىللى
ھەيكەلتاراشلىقى بىلەن رەسسامچىلىقنىڭ ئەنئەنىۋى ئالاھىدىلىكلىرىنى ئاساس قىلغان
بۇددا سەنئىتىمۇ ئاساسەن ھەيكەلتاراشلىق ۋە رەسساملىق ۱۱ خەنزۇلارنىڭ ھەيكەلتاراشلىق ۋە
رەسساملىق سەنئىتىگىمۇ كۈچلۈك تەسىر قىلغان ۱۱ بۇنىڭغا دۇڭخۇاڭ مىڭ ئۆيىدىكى

ھەيكەللەر تام سىزما رەسىملىرى ئىسپات بولىدۇ شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى ۱۱
 ئەسىرنىڭ باشلىرىدا خوتەنلىك ئۇيغۇر رەسسامى يۇچىزىنىڭ تاڭ سۇلالىسى پادىشاھى لى
 شىمىنىڭ ۱۱۱۱۱۱ تەكلىۋىگە بىنائەن شىئەنگە كېلىپ ساكىامۇنىنىڭ تىپىك
 سۈرىتىنى سىزىپ بەرگەن ۱۱ جۇڭگو رەسساملارى بۇددا رەسسامچىلىقىدىكى رەسىم
 سىزىش سەنئىتىنى ۋە غەرب ئەللىرىدىكى كىشىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىش سەنئىتىنى
 ئۇنىڭدىن ئۆگەنگەن ۱۱ چۈنكى يۇچىزىنىڭ رەسسامچىلىقتا ۱۱ غەرب ئۇسلۇبىدىكى
 رەسسامچىلىقتا ۱۱ تەڭدىشى يوق رەسسام ئىدى ۱۱ جۇڭگونىڭ قەدىمكى چاغدىكى مەنىۋى
 مەدەنىيەتنىڭ ۱۱ پەلسەپە بىلەن ئەدەبىياتىنىڭ ۱۱ بېيىشى ۋە يۈكسۈلۈشىنى ئۇيغۇرلارنىڭ قوشقان
 ئۆچمەس تۆھپىسىدىن ئاجرىتىپ قاراش تولۇمۇ بىلمەنلىك بولىدۇ ۱۱ بۇددا دىنى ئەڭ
 دەسلەپ جۇڭگوغا تارقىلىشى بۇرۇن ئۇيغۇرلار ئارىسىدا يىلتىز تارتقان ئىدى ۱۱ ئۇيغۇلار
 ئىچىدىن چىققان مەشھۇر بۇددىست راھىبلار ۱۱ ئەسىردىن باشلاپ بۇددا دىنىنى
 جۇڭگوغا تونۇشتۇرۇشقا كىرىشكەن ۱۱ بۇنىڭغا كۇچارلىق ئۇلۇغ بۇددىست پەيلاسۇپ ۋە مەشھۇر
 تەرجىمان شائىر كوماراجىۋانى مىسال كەلتۈرۈش يېتەرلىك ۱۱ كوماراجىۋا ۱۱ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱
 يىلى تۇغۇلۇپ ۱۱۱۱۱۱ يىلى ئالەمدىن ئۆتكەن ۱۱ كىچىك ۋاقتىدا دادىسىغا ئەگىشىپ
 ھىندىستانغا بارغان ۱۱ ئۇ ھىندىستاندا كۆپ يىللار تۇرۇپ بۇددىزىم ئەقىدىلىرىنى
 ئىرىشىپ ئۆگەنگەن ۱۱ شۇ چاغلاردا بۇددىزىم تەلىماتىدا ماخىيانا ۋە خىنيايانا دەپ
 ئاتىلىدىغان چوڭ ئىككى مەزھەپ ئىككى ئېقىم بار ئىدى ۱۱ كوماراجىۋا بۇ ئىككى چوڭ
 مەزھەپ ئىچىدىن خىنيايانا مەزھىپىنى قوبۇل قىلغان ۱۱ ئۇ ھىندىستاندىن قايتىپ
 كېلىۋاتقان چاغدا قەشقەردە شورى ئاسامائاتلىق بۇددا راھىپىغا يولۇققان ۋە ئۇنىڭدىن ماخىيانا
 مەزھىپىنى ئۆگىنىپ بۇرۇن قوبۇل قىلغان خىنيايانا مەزھىپىدىن ۋاز كەچكەن ۱۱ كوماراجىۋا
 قەشقەردىن ئۆتۈپ ئاقسۇغا كەلگەندە ئاجايىپ بىر راھىپقا يولۇققان ئۇ راھىپ ئۆزىنى دۇنيادا
 تەڭداشسىز راھىپ ھېسابلاپ ھەمىشە ماختىنىپ ۱۱ ئەگەر بۇددا ئەقىدىلىرى بويىچە بىرەر
 كىشى مەن بىلەن مۇنازىرىلىشىپ مېنى يېڭىدىغان بولسا ئۇنداق كىشىگە بېشىمنى كېسىپ
 بېرىمەن ۱۱ دەيدىكەن ۱۱ كوماراجىۋا شۇ راھىپ بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئۇنى يېڭىپ قويىدۇ ۱۱ بۇ
 ۋەقە غەربىتىكى بۇددا دۇنياسىنى زىلزىلىگە كەلتۈرىدۇ ۱۱ كوماراجىۋانىڭ داڭقى غەرب ئەللىرىگە
 تارقىلىدۇ ۱۱ بۇ ۋەقەدىن كۇچار خانى ناھايىتى چوڭ پەخىرلىشىش ھېس قىلىپ
 كوماراجىۋانىڭ ئالدىغا ۱۱ ئاقسۇغا كېلىپ ئۇنى ئىززەت ۱۱ ھۆرمەت بىلەن كۇچارغا ئېلىپ
 كېتىدۇ ۱۱ كوماراجىۋانى كۇچار دۆلىتىنىڭ پىرى ئۇستازى دەپ جاكاللايدۇ ۱۱ تارىختىن خەۋرى بار
 كىشىلەرگە مەلۇم بولغاندەك كوماراجىۋا مەلۇم سەۋەبلەر بىلەن مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ۱۱ يىلى ھازىرقى
 گەنسۇنىڭ ئوۋىغا كەلگەن ۱۱ ئۇ شۇ جايدا ۱۱ يىل تۇرغان ۱۱ كوماراجىۋا شۇ مەزگىلدە خەنزۇ
 يېزىقىنى ۱۱ ئىلىنى ۱۱ پۇختا ۱۱ مۇكەممەل چوڭقۇر ئۆگەنگەن ۱۱ شۇ چاغدىكى جۇڭگو تارىخىدا
 ۱۱ ئىككى چىن سۇلالىسى ۱۱ بىلەن ۱۱ شىمالى ۋە جەنۇبى سۇلالىلەر دەۋرى ۱۱ دەپ ئاتالغان ناھايىتى
 قالايىمىقان ۱۱ ئاساسەن ئۇرۇش قالايىمىقانچىلىقى ۱۱ بىر دەۋر ئىدى ۱۱ جۇڭگودىكى بەزى
 خانلىقلارنىڭ ئالىي ھۆكۈمرانلىرى بۇددا دىنىنىڭ نادان ساددا خەلقلەرنى ئاسانلا ئالداپ
 كېتەلەيدىغان پاسسىپ ئىدىيىسىدىن پايدىلىنىپ خەلقنى بىخۇتلاشتۇرۇپ ئۆزلىرىگە
 قارشى چىقمايدىغان يۇۋاش پۇقرالارغا ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ھىچنەرسىگە قارىماي بارلىق
 تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ بۇددا دىنىنى تەشەببۇس قىلىۋاتقان ئىدى ۱۱ بۇددا دىنىغا

كۈچلۈك تەرپدار بولغان كېيىنكى چىن خانلىقى ۱۱۱۱-۱۱۱۲-يىلنىڭ خانى ياۋشىيىن مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىلىغىچە خان بولغان مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى كوماراجىۋانى تەكلىپ قىلىپ شىئەنگە ئېلىپ كەلگەن ۋە ئۇنى دۆلەتنىڭ پىرى ئۇستازى دەپ جاكارلىغان ياۋشىيىننىڭ بارىتىپ بەرگەن كەڭ ئىمكانىيىتىدىن پايدىلانغان كوماراجىۋا شىئەندىكى مەشھۇر بۇددا ئىبادەتخانىلىرىنىڭ بىرىدە ۱۱۱۱-شاگىرتقا بۇددا ئەقىدىلىرىدىن دەرس بەرگەن ياۋشىيىن دائىم ئىبادەتخانىغا بېرىپ ئۇنىڭ دەرسىنى ئاڭلىغان كېيىنكى چاغلاردا ئۇنىڭ شاگىرتلىرىدىن بىرقانچىسى ۱۱۱۱-دانىشمەن ۱۱۱۱-ئەۋلىيا دېگەن نامغا ئىگە بولغان كوماراجىۋا شىئەندە بۇددا ئەقىدىلىرىدىن دەرس ئۆتكەندىن تاشقىرى بۇددا نامىلاردىن ۱۱۱۱-جىلىدىلىق ۱۱۱۱-پارچە كىتابنى قەدىمكى ھىندى تىلىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغان بۇنىڭدىن باشقا بەدىئىيلىكى ناھايىتى كۈچلۈك بولغان بۇددا رىۋايەتلىرىدىن ناھايىتى نۇرغۇن ئەسەرلەرنى قەدىمكى ھىندى تىلىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغان ئۇنىڭ قولىدىن چىققان تەرجىمە ئەسەرلەرنىڭ تىلى بەكمۇ راۋان مەزمۇنى چوڭقۇر بولسىمۇ چۈشىنىشلىك بولغان كوماراجىۋانىڭ دىن پەلسەپە ئەدەبىيات ساھەسىدىكى پائالىيىتى جۇڭگو بۇددىزىم پەلسەپىسىنىڭ ۋە ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتىغا ناھايىتى كۈچلۈك تەسىر كۆرسەتكەن شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۇلۇغ بۇددىست پەيلاسوپ داڭلىق تەرجىمان تالانتلىق شائىر دېگەن نامغا ئىگە بولغان خۇلاسە قىلىپ ئېيتقاندا قەدىمكى چاغدىن تارتىپ ۱۱۱۱-ئەسىرگىچە ۱۱۱۱-ئۇلۇغ ساياھەتچى ماگېلان غەرب بىلەن شەرق ۋە شەرق بىلەن غەرب ئارىسىدىكى دېڭىز ئوكيان يولىنى ئاچقۇچى ۱۱۱۱-ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا قاتناش يولى ۱۱۱۱-ئاتالمىش يىپەك يولى ۱۱۱۱-يالغۇزلا غەرب بىلەن شەرق ئەللىرى ئارا سودا ئارقىلىق ئىقتىساد ئالماشتۇرۇش يولى بولۇپلا قالماستىن مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش ئارقىلىق شەرق ئەللىرى بىلەن غەرب ئەللىرىنىڭ قەدىمكى ئەنئەنىۋى مىللى مەدەنىيىتى ئاساسىدا شانلىق يۈكسەك مەدەنىيەت يارىتىشىدا ئالتۇن كۆۋرۈكلۈك رول ئوينىغان بولۇپمۇ بۇ ئۇلۇغ تارىخىي مۆجىزىدە ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقلىرى ئاساسى ۱۱۱۱-ئۆگىتىش ۋە تونۇشتۇرۇش جەھەتتە رولىنى ئوينىغان

ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقلىرى ئۆز تارىخىنىڭ ئۇزاق داۋام قىلغان قەدىمكى باسقۇچلىرىدا ئىران ئەھمەنلار سۇلالىسى ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن گىرىك باكتىرىيە پادىشاھلىقى ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۱۱۱۱-ياۋچىلار دۆلىتى بولغان توخارىستان ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۱۱۱۱-كوشات ئېمپىرىيىسى ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىيىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۱۱۱۱-ئاق ھون ئېمپىرىيىسى ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۲-يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۱۱۱۱-قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ قەدىمكى چاغدىكى شانلىق مەدەنىيىتىنى يارىتىشىدا قاتناشقان بولسا تۈرك خانلىقى دەۋرىدىكى ۱۱۱۱-۱۱۱۲-ناھايىتى يۈكسەك مەدەنىيەتنى ياراتقۇچىلار قاتارىدىن ئۈستۈن ئورۇن ئالغان ئىدى